INV №

УШБУ СОНДА:

2 **КЕЛАЖАК ОЛДИДАГИ МАСЪУЛИЯТ**

3 **“ЙЎҚОЛГАН” КРЕДИТ**

ДЕКЛАРАЦИЯ ТОПШИРИШНИ УНУТМАДИНГИЗМИ?

4 **ҲАСАД ЎТИ**

MEZON:

Иш берувчиларнинг, шунингдек, меҳнат фаолиятини меҳнат шартномаси асосида амалга оширувчи фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия тизимида иштирок этиши, агар қонун ҳужжатларида бошқача қоидалар назарда тутилмаган бўлса, мажбурийдир.

Якка тартибдаги тадбиркорлар, юридик шахс ташкил этмаган ҳолда деҳқон хўжаликларининг аъзолари, шунингдек, бошқа фуқаролар жамғариб бориладиган пенсия тизимида ихтиёрийлик асосида иштирок этадилар.

“ФУҚАРОЛАРНИНГ ЖАМҒАРИБ БОРИЛАДИГАН ПЕНСИЯ ТАЪМИНОТИ ТЎҒРИСИДА”ГИ ҚОНУН, 6-МОДДА.

Адолат ҳар ишда ҳамроҳимиз ва дастуримиз бўлсин!

ИНСОН ва ҚОНУН

№ 11 (417)
2005 йил
29 март
сешанба

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ

Сотувда эркин нархда

СУД ИСЛОҲОТЛАРИ ИСТИҚБОЛИ

Президентимиз Ислом Каримов Олий Мажлис палаталарининг биринчи қўшма мажлисидаги маърузасида ўтган йиллар мобайнида мамлакатимизда ҳуқуқий давлатни шакллантиришнинг муҳим таркибий қисми бўлган суд-ҳуқуқ тизими қурилишининг мутлақо янги концепцияси амалда жорий қилингани, судларнинг жиноий, фуқаролик ишлари бўйича ихтисослашуви амалга оширилгани, ишларни судларда кўриб чиқишнинг қатъий муддатлари белгиланганини қайд қилиб, суд-ҳуқуқ тизимини ислоҳ қилиш бўйича ҳали ечимини кутиб турган жиддий муаммолар борлигини, бу муаммолар, биринчи галда, судларнинг мустақиллиги ва эркинлигини таъминлаш билан боғлиқлигига эътибор қаратди.

Дарҳақиқат, қонун ва адолатни кафолатлайдиган мустақил, эркин суднинг жамиятимиздаги ўрни беқиёсдир. Кучли суд ислоҳотлар жараёнида мамлакатимизда тинчлик ва барқарорликни таъминлашга ёрдам беради. Ишончли суд тизимисиз ишбилармонлик, фермерлик ҳаракати ҳимоясини таъминлаб бўлмайди. Самарали суд тизими демократик қадриятларни ҳимоя қилишда ҳам муҳим ўринни эгаллайди. Ҳозирги шиддатли давр бу соҳадаги ислоҳотларни янада такомиллаштиришни, уни янги сифат босқичига олиб чиқишни тақозо этмоқда. Зотан, суд ислоҳотлари йўналишидаги вазифаларни янада чуқурлаштириш ва унга мувофиқ суд корпусини шакллантириш, суд тизими олдида турган муаммоларни аниқлаш ва ислоҳ қилиш, суд, прокуратура, адлия идоралари ўртасидаги ҳуқуқий муносабатларга оид масалаларни тўла-тўкис ҳал этиш лозим. Суд қандайдир идоравий манфаатларнинг эмас, балки соғлом фикр ва инсонийлик посбони бўлиши керак.

Шўро даврида суд давлатнинг жазо маҳкамаси сифатида фаолият кўрсатган эди. Президентимиз Ислом Каримов таъкидлаганидек, **булар барчаси одамлар онгига чуқур ўрнашиб қолган. Бизнинг вазифамиз ушбу кўникмаларни, психологияни синдириш, одамларнинг судга муносабатини тубдан ўзгартиришдан иборат. Халқ судни фақат одамларни қоралайдиган, жазолайдиган орган деб эмас, аксинча, уларнинг ҳақ-ҳуқуқларини ва манфаатларини ҳимоя қиладиган орган, деб билиши керак.**

Давлатимиз раҳбарининг бу кўрсатмаларига амал қилган ҳолда иш тутилиши туфайли суд идораларига фуқаролик ишлари бўйича мурожаат қилувчи шахсларнинг сони йилдан йилга ошмоқда, улар судларни ўзларининг қонуний ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилувчи идора эканини тушуниб етмоқда.

Фуқароларда судга нисбатан бундай ижобий ўзгаришларнинг юзага келиши Конституция ва бошқа қонунларимизда инсон манфаатларининг давлат, жамият манфаатларидан юқорига қўйилиши натижасидир. Буни фуқаролик процессуал қонунчилигида судда ишларнинг кўрилиши билан боғлиқ вазифаларда кўриш мумкин. Процессуал қонунчилик фуқароларнинг шахсий, сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий ҳуқуқлари, эркинлик ва манфаатларини, шунингдек, корхоналар, муассасалар, ташкилотлар, жамоат бирлашмалари ва фуқароларнинг ўзи-ни-ўзи бошқариш идоралари ҳуқуқлари ҳамда қонун билан қўриқланадиган манфаатларини холис, ўз вақтида кўриб чиқиш ва ҳал этишдан иборат. Шунингдек, суд идоралари қонунийлик ва ҳуқуқ-тартиботни мустаҳкамлашга, демократия, ижтимоий адолат, фуқаролар ўртасида тинчлик ва миллий тотувликни таъминлашга кўмаклашиши лозим. Шу боисдан ҳам, судлар бундай масъулиятли ишларни амалга оширишда ҳар томонлама мустақил бўлмоғи керак.

Таъкидланганидек, ушбу йўналишда бир қатор ишларни амалга ошириш лозимлиги давр талаби бўлиб қолмоқда. Хусусан, ҳозирда судьяларни танлаш ва лавозимларга тавсия этиш бўйича демократик усуллар ишлаб чиқилган. Бу борада **“Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги судьяларни танлаш ва лавозимларга тавсия этиш бўйича олий малака комиссияси тўғрисида”**ги Президентнинг 2004 йил 24 сентябрдаги Фармони муҳим аҳамиятга эга бўлди. Мазкур фармон бўйича тасдиқланган Низомга кўра, судьяларни танлаш ва лавозимларга тавсия этиш Олий малака комиссияси томонидан тартибга солинмоқда.

Мазкур комиссиядан ташқари жойларда судьяларнинг малака ҳайъатлари ҳам мавжуд бўлиб, тегишли равишда Қорақалпоғистон Республикаси Олий суди, вилоятлар ва Тошкент шаҳар судлари раислари бу ҳайъатларга раҳбарлик қилишади. Улар кадрларни судьялар заҳирасига олиш, тавсия этилган шахслардан ҳужжатлар қабул қилиш, тайёрлаш ва малака ҳайъатида кўриб чиқишга киритиш каби вазифаларни бажаради.

(Давоми иккинчи бетда)

СЕШАНБАДАН СЕШАНБАГАЧА

МАМЛАКАТИМИЗДА

“Қурилиш материаллари саноатида иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштириш ва тармоқни жадал ривожлантириш тўғрисида”ги Президент Фармони эълон қилинди.

* * *

Тошкентдаги Халқаро бизнес марказида “Сифат бўйича менежер” ихтисослашган клубининг очилиш маросими бўлиб ўтди.

* * *

Пойтахтимизда Марказий Осиё мамлакатлари билан Япония ўртасида маданият ва сайёҳлик соҳасида ҳамкорликни янада ривожлантиришга бағишланган халқаро симпозиум бўлиб ўтди.

* * *

Пойтахтимиздаги “Ўзэкспомарказ”ида “Озиқ-овқат саноати — Uz Food-2005” халқаро кўргазмаси иш бошлади. Бешинчи бор ўтказилаётган ушбу нуфузли кўргазмада дунёнинг 12 мамлакатидан 50 дан ортиқ фирма ва компаниялар ўз маҳсулотлари билан қатнашмоқда.

ХОРИЖДА

Татаристон давлат кенгаши республика президенти лавозимига Минтемир Шаймиев номзодини тасдиқлади. Мазкур номзодни тасдиқлаш учун 99 нафар депутатдан 89 нафари ижобий жавоб берди.

* * *

Франция парламенти ҳафта иш соатлари чегараланишини кўзда тутувчи қонунни бекор қилиш учун овоз берди. Аввал Францияда бир ҳафтада иш соати миқдори 35 соатдан ошмас эди. Янги қонунга биноан хусусий компаниялар иш соати миқдорини 48 соатгача ошира олади. Бу қонун хусусий секторгагина тегишли.

* * *

Ливаннинг Каслик шаҳри савдо марказида рўй берган портлаш оқибатида 2 киши ҳалок бўлди ва 3 нафар киши жароҳатланди. Каслик Байрут шаҳридан 15 километр узоқликда жойлашган. Бу ерда асосан насроний динига мансуб аҳоли яшайди.

* * *

АҚШнинг Техас штатидаги нефтни қайта ишловчи йирик заводда портлаш содир бўлди. “British Petreleum”га тегишли бу заводда юзага келган портлаш оқибатида 14 нафар киши ҳалок бўлган, 100 нафарга яқин одам турли даражадаги тан жароҳати олган.

* * *

Тўхтовсиз ёққан ёмғир натижасида Афғонистоннинг жанубий ва ғарбий ҳудудларида юз берган сув тошқинлари 220 нафар кишининг умрига зомин бўлди. Бедарак йўқолганларни қидириш ва зарар кўрганларга ёрдам бериш ишлари давом этмоқда.

* * *

Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеяси одамни клонлаштиришни тақиқлаш тўғрисида декларация қабул қилди.

* * *

Япония 2025 йилда учувчи орқали бошқариладиган космик кемани ойга учиришни режалаштирмоқда.

Она замин узра кўклам яна ўзининг ям-яшил сепини ёйди. Яратиш, янгиланиш палласи, далада деҳқончилик ишларининг дебочаси, меҳр-муруввват, қадриятлар тимсоли ва эзгулик айёми — Наврўз сайлининг кўнгилларга солган қувончи одамларнинг ҳали-ҳамон тарк этгани йўқ. Ота-боболаримиз Наврўз кунларида эзгу тилаклар, яхши ниятлар билдирилса, у йил бўйи одамга ҳамроҳ бўлади, дейишади.

БОР БЎЛ, САХОВАТ!

Наврўз кунларида ким билан суҳбатлашманг, мавзу ўз-ўзидан халқ тинчлиги, юрт ободлиги, қадриятларимиз улуғлиги, меҳр-оқибатлиликка бориб тақалади. Пастдарғом тумани ҳокими А.Жўраев билан суҳбатимиз туманда қишлоқ хўжалиги соҳасидаги ислоҳотлар, илғор фермер хўжаликлари хусусида бораётганди. У “Ўрта Чимбой” ва “Қаерма сой-МРБ” фермер хўжаликларининг номларини алоҳида тилга олди.

“Ўрта Чимбой” фермер хўжалиги 2003 йилда давлат рўйхатига олинган. Унга Собир Раҳимов номидаги ширкат хўжалиги майдонларидан 450 гектар ер ажратиб берилган. Ўтган икки йилда фермер хўжалиги хусусий мулкчилик шакли ҳар жиҳатдан афзал эканини исботлади. Биргина ўтган 2004 йилда фермер хўжалиги аъзолари 630 тонна дон, 512 тонна пахта тайёрлаган. Йил давомида 135 миллион сўм харажат қилиб, даромад 150 миллион сўмни ташкил этган. Соф фойда-15 миллион сўм. Фермер хўжалиги ихтиёрида шартномадан ташқари етиштирилган 203 тонна дон қолган.

Собиқ ширкат хўжалиги маъмурий биноси фермер хўжалигининг ҳисобида эди. «Баҳор» қишлоғида уч юз хонадон яшайди. Қишлоқ болалари мактабга қўшни қишлоққа қатнашади.

— **Ҳайҳотдек катта маъмурий бинога ҳар куни бир марта кириб чиқиладими-йўқми бўш турганидан нима фойда,** — дейди фермер хўжалиги раҳбари Раҳмон Қўчқоров биз билан суҳбатда. — **Шунинг учун туман халқ таълими бўлими раҳбарларига учрашиб маъмурий бинони мактабга айлантириш таклифини айтдим. Бу уларга маъқул тушди. Бинони мактабга мослаштриш ва таъмирлаш учун икки юз туп терак бердик. Ҳозир қишлоғимизнинг тўрт юз нафардан зиёд ўғил-қизлари ана шу тўққиз йиллик таянч мактабда сабоқ олишмоқда.**

Зах сувнинг ер юзасига кўтарилиши ҳар қандай бино учун офат. Қўшни қишлоқдаги 34-умумий ўрта таълим мактаб ёнидаги далаларда зах кўтарила бошлаганидан фақат ўқитувчилар эмас, шу атрофдаги хонадонларда яшовчилар ҳам ташвишда эди. Фермер хўжалиги раҳбари Р.Қўчқоров бунинг йўлини топди. У тегишли идора билан шартнома тузиб, зовур қаздирди. Ер остидан кўтарилаётган зах чекинди, ўзанни ўзгартирди. Бу билан даланинг мелиоратив ҳолати яхшиланди. Бундан ташқари, мактабнинг спорт зали деворлари қуриб битказилиб, устини ёпиш чала қолган эди. Фермер хўжалиги бу ишни ҳам охирига етказиб берди.

“Ўрта Чимбой” фермер хўжалиги 2005 йил учун “Жумапахта” очиқ турдаги акциядорлик жамияти билан давлатга 528 тонна пахта етказиб бериш юзасидан контрактация шартномаси тузган. Шунингдек, айни чоғда 160 гектар майдонда ғалла майсалари парвариш қилинмоқда. Ерлари текис эмас. Қиялик ерларда ҳосил ундириш текис майдондагидан ўн чандон қийин. Биз борган пайтимизда фермер хўжалиги раҳбари аъзолари билан туман тайёрагоҳига кетишганини айтишди. Уларни ўша ерда учратдик.

— Ҳозир ғалла майдонига кириб бўлмайди, — деди Р.Қўчқоров, — Агар трактор билан минерал ўғит сепмоқчи бўлсак, уч-тўрт центнер ҳосилни бой берамиз. Кеча қишлоқ хўжалик авиациясини гаплашиб қўйгандик. Самолётларда ярим кунда ғаллага ўғит сепиб оламиз...

Сахийлик ва саховат кўрсатиш бировдан сўраб олинмайди. Агар шундай қилинса, ойнага дарз етганидек, унинг юзига доғ тушади. Пастдарғомда худди “Ўрта Чимбой” фермер хўжалигидек юрт ташвишини енгиллатаётган, эл корига ярашни ўзининг фарзандлик бурчи деб биладиган фермерлар яна топилади. Жумладан, Раҳмон ака Муродов раҳбар бўлган “Қаерма сой-МРБ” фермер хўжалиги ҳам шундай фермерлари сирасига киради.

Muruvvat

Ширкат хўжалиги тугатилаётганда унинг 50 миллион сўм қарзини узиш фермер хўжалигининг чекига тушганди. Яқин кунларда ана шу қарз тўлаб бўлинади. Қолаверса, фермер хўжалиги ўз маблағи ҳисобидан 80-таянч мактаб биноси устини қайта таъмирдан чиқарган. Мактабга спорт жиҳозлари олиб берган. Дала шийпонини қайта капитал таъмирлаб, 60 ўринли болалар боғчаси ташкил этган. Фермер хўжалигининг аъзоси Т.Искандаров шароити оғир ер майдонида ғалладан ўтган йили 46 центнердан ҳосил олганди. Унга рағбат сифатида фермер хўжалиги ҳисобидан енгил автомашина олиб беришди.

Бир томонда фермер хўжалигининг катта харажатлари ҳар доим “мана, мен” деб туради. Умумий ер майдонининг 80 фоизи электр сув насослари орқали суғорилади. Бу ортиқча чиқимдорлик дегани, албатта. Минерал ўғит, уруғлик, нефть маҳсулотлари, эҳтиёт қисмлар, аъзоларнинг меҳнат ҳақлари, коммунал тўловлар... Санайверсанг харажатлар кўп. Лекин улардан орттириб саховат кўрсатиш ҳар кимнинг ҳам қўлидан келавермайди. Бу фақат танти ўзбек деҳқонига хос фазилат.

Ўлкамизда Наврўз нафаси кезиб турган шу кунларда саховатли тадбиркорлар хусусида ёзиш жоиз кўринди. Бундайлар мамлакатимизнинг ҳар бир бурчагида топилади. Бор бўл, саховат!

Абдуҳамид ХУДОЙБЕРДИЕВ,
“Инсон ва қонун” мухбири

Huquqiy himoya

2001 йилнинг 19 августида “Жиноий жазоларни либераллаштирилиши муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг Жиноят, Жиноят процессуал кодекслари ҳамда Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексга ўзгартиришлар ва қўшимчалар киритиш ҳақида”ги қонуннинг қабул қилиниши нафақат жазо тизимида, балки инсонлар онги ва тақдирида ҳам муҳим аҳамият касб этди. Зеро, мазкур ўзгартиришлар аввало инсон ҳуқуқлари ва эркинлигини қонуний кафолатлаши билан бирга ўзида инсонпарварлик тамойилларини акс эттиради.

ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

КАФОЛАТ ВА ИМКОНИЯТ

Эндиликда судлар иқтисодиёт соҳасидаги жиноят ишларини кўришда тергов ва суд давомида келтирилган зарарларни тўлиқ қоплаган ва зарарларни қоплаш чораларини кўрган шахсларга нисбатан Олий суд Пленумининг 2004 йил 21 майдаги **“Жазоларни либераллаштириш тўғрисидаги қонунни иқтисодиёт соҳасидаги жиноятларга нисбатан қўллашнинг айрим масалалари ҳақида”**ги қарори талабларидан келиб чиққан ҳолда озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган жазо чоралари тайинламоқда. Бунга бугунги ҳаётимиздан кўп мисоллар келтириш мумкин. Жумладан, Поп туманида яшовчи Аҳмаджон Тўйчиев нефть омборининг ходимлари билан жиноий тил бириктиради. Улар бир гуруҳ бўлиб, 481112 сўмлик 29496 литр нефть маҳсулотларини 450 минг сўмга сотиб, катта миқдордаги давлат мулкини талон-тарож қилишади. Натижада унга жиноят ишлари бўйича Поп тумани судининг 2003 йил 11 декабридаги ҳукмига кўра, Жиноят кодексининг 167-моддаси, 2-қисми билан 3 йил муддатга озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинланади. Бироқ унга нисбатан жиноят ишини апелляция-судлов ҳайъатида кўриш жараёнида келтирилган моддий зарар қоплангани муносабати билан суд ҳукми ўзгартирилади. Судланувчига тайин этилган жазо 2 йил ахлоқ тузатиш ишларига алмаштирилади.

Мисолни давом эттирадиган бўлсак, жиноят ишлари бўйича Учқўрғон тумани суди томонидан Жиноят кодексининг 182-моддаси, 2-қисми, 184-моддаси, 2-қисми билан айбланган Маъруф Домлажоновга 5 йилу 6 ой муддатга озодликдан маҳрум этиш жазоси тайинланган эди. Мазкур жиноий иш судланувчининг шикояти билан апелляция босқичида 2004 йилнинг 5 февралида кўрилган. Апелляция даврига қадар келтирилган зарар қопланганлиги сабабли судланувчига тайин этилган қамоқ жазоси 3 йил ахлоқ тузатиш ишига алмаштирилди.

Айбланувчи Абдусаттор Абдураҳмонов жиноят ишлари бўйича Уйчи тумани суди томонидан судланган. Унга нисбатан Жиноят кодексининг 184-моддаси, 3-қисми, 189-моддаси, 3-қисми ҳамда 190-моддаси, 205-моддалари билан айблар қўйилган. Судланувчи давлатга етказилган 5.315.920 сўм зарарнинг асосий қисми, яъни 4.356.900 сўмни суд жараёнида қоплагани боис унга нисбатан суд томонидан жарима жазоси тайинланди. Эҳтиёт чораси ўзгартирилиб, қамоқ жазосидан озод қилинди.

Хулоса ўрнида айтсак, жиноий жазоларнинг либераллаштирилиши истиқлол яратган салмоқли имкониятлардан биридир. Зеро, Жиноят, Жиноят процессуал ва «Маъмурий жавобгарлик тўғрисида»ги кодексга киритилган ўзгартириш ва қўшимчалар мамлакатимизда амалга оширилаётган ҳуқуқий демократик ислоҳотлар тараққиёти йўлидаги дадил қадамлар ҳисобланади. Тарихий ўзгаришлар адолат ва инсонпарварлик тамойилларига асосланган изчил ҳуқуқий ислоҳотларнинг ёрқин ифодасидир. Бу ўринда суд-ҳуқуқ соҳасидаги жиноий жазоларни либераллаштириш тадбирлари вақтинчалик жараён бўлмасдан, балки одил судловни тайинлаш борасидаги давлатимиз сиёсатининг устувор йўналишининг асосини ташкил қилаётганини ҳам алоҳида таъкидлаб ўтиш керак.

Гулнора ОХУНОВА,
ҳуқуқшунос

Ajab savdolar

Тонгда Термиз шаҳрига отланган якка тадбиркор Ш. Омонов турмуш ўртоғи Дилрабо Рашидовага харидорга касса аппаратидан чек уриб беришни ёддан чиқармасликни қайта-қайта эслатиб, эҳтиёт бўлишни тайинлади. Серфарзанд оила бекасининг эрталабки юмушлари бир дунё бўлади. Катталарини мактабга кузатиш, кичкиналарини боғчага элтиб қўйиш деганларидек, Дилрабо опа рўзғор ташвишлари билан вақт ўтиб кетганини сезмай ҳам қолди. Фарзандлари Юлдуз, Жамолиддин, Моҳираларни уйидан анча узоқда жойлашган болалар боғчасига қўйиб қайтганида соат тўққиз яримга яқинлашиб қолганди...

ҒАРАЗЛИК КАСРИ

Дилрабо Рашидова дўкончани очиб ичкарига кирганда қўшни дўкондаги танишлари Жамшид Холиёров, Сабоҳат Тўраева, Исмоил Омонтурдинов одатдагидек ҳол-аҳвол сўрашиш учун дўконга киришди. Буни қарангки, айни шу пайт нотаниш бир ёш йигит кириб, дастлабки савдони бошлади. Сотувчи харидор сўраган бир дона 150 сўмлик ручка, 2 дона 100 сўмлик радио батарейкаси, 1 дона 50 сўм турадиган сақични бергач, касса аппаратидан 400 сўмлик чек уриб, уни пештахта устига қўйди. Лекин харидор чекни олмасдан дўкондан чиқиб кетди. Орадан бир неча дақиқа ўтгач, дўконга ҳалиги харидор ва икки фуқаро киришиб, ўзларининг монополия ходимлари эканини айтишиб, текшириш учун ташриф буюришганини ва сотувчидан харидорга нега чек бермаганини суриштира бошлашди. Дилрабо опа пештахта устидан ҳозиргина биринчи савдо учун касса аппаратида урилган чекни уларга кўрсатди. Агар текширувчилар ишонмаса, харид пайтида дўконда бўлган гувоҳлари Ж.Холиёров, С.Тўраев ва И.Омонтурдиев кўриб туришганини, харидорга чек берилгани, лекин у негадир чекни олмасдан чиқиб кетганлигини қайта-қайта тушунтиришга ҳаракат қилди.

(Давоми иккинчи бетда)

ТЕНДЕР:

ЕР АЖРАТИШНИНГ ҚОНУНИЙ АСОСИ

Ер бебаҳо табиий неъмат ҳисобланади. Шу боис уни асраб-авайлаш, ундан оқилона фойдаланишга ҳар бир давлат қонунчилигида алоҳида эътибор қаратилган. Хусусан,мамлакатимиз Конституциясининг 55-моддасида ер умуммиллий бойлик экани ва ундан оқилона фойдаланиш зарурлиги кафолатланган. Шунингдек, Ер кодексининг 1-моддасида ер тўғрисидаги қонун ҳужжатларининг асосий вазифалари ҳозирги ва келажак авлодларнинг манфаатларини кўзлаб ердан илмий асосланган тарзда, оқилона фойдаланиш ва уни муҳофаза қилишни, тупроқ унумдорлигини тиклаш ва оширишни, табиий муҳитни асраш ва яхшилашни, хўжалик юритишнинг барча шаклларини тенг ҳуқуқлилик асосида ривожлантириш учун шароит яратишни, юридик ва жисмоний шахсларнинг ер участкаларига бўлган ҳуқуқларини ҳимоя қилишни таъминлаш мақсадида ер муносабатларини тартибга солишдан, шунингдек, бу соҳада қонунчиликни мустаҳкамлашдан иборатлиги таъкидланган.

Ана шу қонуний талаблардан келиб чиқиб мамлакатимизда ерларни танлов асосида ўз эгаларига ажратиб бериш йўлга қўйилди. Дастлаб **“2004-2006 йилларда фермер хўжаликларини ривожлантириш концепцияси тўғрисида”**ги ҳукумат қарорида тугатилаётган, зарар кўриб ишловчи, паст рентабелли ва истиқболсиз ширкатлар ҳамда бошқа қишлоқ хўжалиги корхоналари негизида фермер хўжаликлари ташкил этилиши, ер участкалари фермерларга танлов асосида ижара муддати давомида мерос қилиб қолдириш ҳуқуқи билан узоқ муддатли (эллик йилгача) ижарага берилиши, фермер хўжалиги ер участкасидан ижара шартномасида белгиланган мақсад ва шартларга мувофиқ мақсадли, самарали ва оқилона фойдаланишни таъминлаши шартлиги каби, муҳим қоидалар белгиланди.

Fermerlarga maslahat

Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 30 октябрдаги 476-сонли қарори билан тасдиқланган **“Ер участкаларини фермер хўжаликларига узоқ муддатли ижарага бериш тартиби тўғрисида”**ги Низомда ер участкаларини фермер хўжаликларига танлов асосида ижарага бериш тартиби баён этилган.

(Давоми иккинчи бетда)

Ajab savdolar

ҒАРАЗЛИК КАСРИ

(Давоми. Боши биринчи бетда)

Бу ҳолатни харид пайтида шу ерда ҳозир бўлган гувоҳлар ҳам тасдиқлашди. Аммо текширувчилар — Абдуқайим Умаров ва Элмурод Жумаев Музработ туманидаги Истеъмолчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш жамиятининг 2004 йил 20 августдаги 14-сонли маълумотнома, **“Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини давлат томонидан назорат қилиш тўғрисида”**ги қонуннинг 13-моддаси ҳамда бошқарманинг 2004 йил 14 сентябрдаги 151-АФ-сонли буйруғи асосида якка тадбиркор Ш. Омоновнинг савдо дўконида текшириш ўтказиш учун келишганини рўкач қилиб, сотувчи ва гувоҳларнинг эътирозларини инобатга олишмади.

Сўнгра текширувчилар пештахта устида тахланиб турган хўжалик ва саноат молларининг сертификатларини суриштира бошлашади. Сотувчи Дилрабо Рашидова уларнинг бу ишларидан норози бўлиб, дўконни ёпиб чиқиб кетади.

— Мен Термиздан қайтиб келганимда, — дейди тадбиркор Ш. Омонов, — текширувчилар кетиб қолишган экан. Орадан бир ҳафта ўтгач, монополия бошқармасидан чақирув телеграммаси келди. Эртаси куни бошқармага бориб бўлим бошлиғи Равшан Дўсиновга учрашдим.

У олдимга бир даста ҳужжатларни қўйиб, танишиб чиқишимни сўради...

Ҳужжатлар билан танишган тадбиркор Ш. Омонов кўзларига ишонмай қолди. Чунки текширувчилар ҳамда Музработ тумани Истеъмолчилар ҳуқуқини ҳимоя қилиш жамиятининг бошлиғи Н.Яхшибоев харидор бўлмиш Абдукарим Қоржавов имзо чеккан далолатномаларнинг қачон ва қаерда тузилганидан бехабар бўлган О.Шодиев норозилик билдирди. Текширув натижалари юзасидан бўлиб ўтган комиссия йиғилишида ҳам ўзининг бир қатор асосли важларини келтириб, текшириш ноқонуний экани, Музработ тумани Истеъмолчилар ҳуқуқини ҳимоя қилиш жамияти бошлиғи Н.Яхшибоев унинг дўконига текширишдан бир ой илгари келиб кетгани, таъмагирлик қилганини, лекин у бу талабни бажармагани, текшириш пайтида Н.Яхшибоев иштирок этмаганини баён этди. Лекин комиссия уни жарима тортди. Вилоят монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш бошқармасининг 2004 йил 22 сентябрдаги 01-06\77-18-сонли қарори билан тадбиркор Ш. Омонов энг кам иш ҳақининг юз баробари миқдорида, яъни 653 минг сўм жаримага тортилди.

Шу ўринда текширувнинг айрим ҳолатларига эътибор қаратайлик. Монополия ходимлари А.Умаров ва Э.Жумаев томонидан тузилган 2004 йил 14 сентябрдаги 000806-сонли далолатнома тузилган вақти соат 8.30 да деб кўрсатилган. Ваҳоланки, дўкондаги мавжуд касса аппаратида 400 сўмлик хариднинг чек аппарат хотирасида соат 9.35 эканлиги қайд этилган. Касса аппарати назорат идоралари томонидан муҳрлангани сабабли унга ҳеч ким ўзгартириш киритолмаслиги аниқ. Бундан ташқари, савдо пайтида ҳозир бўлган холис гувоҳлар далолатномага киритилмаган. Давлат солиқ қўмитаси ҳузуридаги Республика ахборот маслаҳат маркази Сурхондарё вилоят бўлинмаси, Музработ туман таянч пунктининг 09-сонли хатида тадбиркор дўконида ўтказилган текшириш қонунга зид экани батафсил асослантирилган.

Энг қизиғи шундаки, далолатномага жимжимадор имзо чеккан Н.Яхшибоев, холис гувоҳ сифатида қайд этилган Бобур Тўрақулов текширувда иштирок этишмаган. Кейинчалик аниқланишича, Бобур Тўрақуловнинг имзоси қалбакилаштирилган экан.

Шу масала юзасидан бўлиб ўтган фуқаролик ишлари бўйича Термиз туманлараро фуқаролик суди мажлисида тадбиркор Ш. Омонов дўконига харидор сифатида жалб этилган фуқаро Абдукарим Қоржавовнинг монополия бошқарамаси ходимлари томонидан ноқонуний жалб этилган ҳолатига ҳам танқидий баҳо берилди.

Бу ёғини сўрасангиз, Ш. Омонов билан ёнма-ён дўконда фаолият кўрсатаётган тадбиркор Илҳом Иноқов ҳам бир ҳафта бурун худди шу “усулда” жаримага тортилган эди. Монополия бошқармаси ходимлари А.Умбаров ва Э.Жумаев 7 сентябр куни эрталаб Музработ туманидаги “Агросервис” касб-ҳунар коллежининг талабаси Акбар Эшмуродовни ўзларига ҳамроҳ қилиб олишган. Йўл-йўлакай талаба қўлига минг сўм пул беришиб, тадбиркор Илҳом Иноқовнинг дўконига кириб савдо қилиш, мабодо чек берилса ҳам олмасдан чиқишни тайинлашади. А.Эшмуродов дўконга кириб, 300 сўмлик шакар, 400 сўмлик печене, 300 сўмлик чой маҳсулотлари харид қилади. Сотувчи И.Иноқов унга минг сўмлик чек уриб берса-да, у чекни олмасдан, дўкондан қайтиб чиқади. Орадан бир неча дақиқа ўтгач, текширувчилар пайдо бўлишади ва сотувчига “чек урилмаган”, дея даъво қилишади. Ваҳоланки, харид қилинган маҳсулот учун дўкондаги назорат машинасида чек урилган, “1000 сўм, соат 10-15 минут”, деган ёзувлар машина хотирасида қайд қилинган эди. Буни гувоҳлар Баҳодир Сагираев ва Ҳаким Ҳуррамов ёзма равишда тасдиқлашган. Бироқ текширувчилар чек берилмагани, ишлаб чиқариш муддати кўрсатилмаган “Чак-чак ВОЛ” ширинлиги ва “Себзор” қайнатилган колбасаси ноқонуний сотилаётгани ҳақида далолатнома тузишиб, тадбиркор И.Иноқовни 653 минг сўмлик жаримага тортишади. Бу текширув ҳам туман Истеъмолчиларнинг ҳуқуқини ҳимоя қилиш жамияти раиси Н.Яхшибоевнинг 29 августда берган 14-сонли маълумотномаси асосида ўтказилган. Қолаверса, текширувчилар томонидан унга нисбатан тузилган далолатномада сифатсиз, деб топилган маҳсулотларнинг сотувга чиқарилиши расмий ҳужжатлар билан тасдиқланган. Хусусан, Ўзбекистон стандартлаш, метрология ва сертификатлаштириш агентлигига қарашли Республика синов ва сертификатлаш марказининг Сурхондарё синов ва сертификатлаштириш марказининг 2004 йил 13-сентябрдаги 01-16\2334-сонли хулосасида шундай дейилган: **“Ушбу “Чак-чак ВОЛ” ширинлиги Ўзбекистонда ишлаб чиқарилган бўлиб, ўзининг органолептик ва физик-кимёвий таркиби билан Давлат стандарти — СанПин 0138-03 талабига жавоб бера олади. Яъни истеъмолга яроқли. Сотувга чиқариш мумкин (1682-сонли синов баённомаси тақдим этилмоқда.)**

“Себзор” қайнатилган колбасаси Ўзбекистонда ишлаб чиқарилган бўлиб, ўзининг оргонолиптик ва физик кимёвий таркиби билан Давлат стандарти — ГОСТ 23670-79 талабига жавоб беради. Яъни истеъмолга яроқли. Сотувга чиқиши мумкин. (Вилоят ветеренария лабороториясининг 164-сонли синов баённомаси тақдим этилмоқда.)

Афсуски, тақдим этилган ҳужжатлар монополия бошқармаси томонидан инобатга олинмади ва тадбиркор И.Иноқов катта миқдордаги жаримага тортилди. Шундан сўнг ҳар иккала тадбиркор вилоят адлия бошқармасига мурожаат этишди. Уларнинг мурожаатини ўрганиб чиққан адлия бошқармаси тадбиркорлар фаолияти ноқонуний текширилгани ва қонунбузарликка йўл қўйган ходимларга нисбатан тегишли жазо кўриш ҳақидаги талабномаси монополия бошқармаси томонидан рад этилгач, иш судга оширилди.

Фуқаролик ишлари бўйича Термиз туманлараро судининг шу йил 21-феврал куни бўлиб ўтган суд мажлисида вилоят монаполиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш ҳудудий бошқармасининг ҳар иккала тадбиркорга нисбатан энг кам иш ҳақининг 100 баравари миқдорида жарима солиш ҳақидаги қарори ҳақиқий эмас, деб топилди. Шунингдек, суд жавобгарлар — Элмурод Жумаев ва Абдуқаюм Умбаровнинг ҳар биридан тадбиркор Илҳом Иноқов ва Шоди Омоновлар фойдасига солидар тартибда 50 минг сўмдан маънавий зарар ундиришини лозим топди.

Шу тариқа сохтакорликнинг миси чиқди. Бундан ким қандай хулоса чиқаради — ҳамма гап шунда.

Искандар ПОЛВОНОВ,
Сурхондарё вилояти адлия бошқармаси ходими
Собир ЁДИКОВ,
“Инсон ва қонун” мухбири

Bugunning gapi

Мамлакатимиз мустақилликка эришгандан сўнгислоҳотларни босқичма-босқич амалга ошириш белгилаб олинди. Бунда аввало, одамлар дунёқарашида ўзгариш ясашга алоҳида эътибор қаратилди. Натижада боқимандалик кайфиятига мослашган кишилар онгида туб ўзгаришлар рўй берди. Эндиликда ҳар бир кишининг меҳнатидан манфаатдорлиги ортди. Бошқача айтганда, қандай меҳнат қилинса, шунча фойда олишни ҳар бир ишчи-ходим яхши билади. Буни Олмалиқ кон-металлургия комбинати жамоаси мисолида яққол кўриш мумкин. Ана шу омиллар туфайли корхонада ишлаб чиқариш суръати сезиларли даражада ортиб, жаҳон мезонларига мос маҳсулотлар тайёрланмоқда.

КЕЛАЖАК ОЛДИДАГИ МАСЪУЛИЯТ

Ҳозирда корхонада қазилма бойликлардан оқилона фойдаланиш, экологияга зарар етказмаслик, юқори технологияларни жорий этиш, кам харажат орқали кўп фойда олиш билан бир қаторда ҳар қандай амалиёт инсон манфаатларига хизмат қилиши лозимлигига алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Ана шу устувор вазифадан келиб чиқиб корхонада янги ишчи ўринлари мунтазам кўпайтирилиб борилмоқда. Тармоқ корхоналарининг ишга туширилиши натижасида ишчиларнинг ойлик маошлари ошиб бораётир. Бундан ташқари, уларнинг дам олишлари, даволанишлари учун барча шароит яратилган. Яқинда Чорвоқ ҳудудида янги дам олиш маскани барпо этилиб, корхона ишчи-ходимлари ихтиёрига топширилди. Бундай ютуқларнинг бош омили мамлакатимизда амалга оширилаётган изчил ислоҳотлардир.

Ўтган давр мамлакатимизнинг тўғри йўлдан бораётганини тўлиқ исботлади. Жамият ва давлат ҳаётида қўлга киритилаётган ютуқлар юртимизнинг тараққиёт сари босқичма-босқич илгарилаётганини кўрсатади. Икки палатали парламентнинг иш бошлаганининг ўзиёқ ислоҳотлар кўламининг нечоғлик кенг қамровлигидан далолат беради. Президентимизнинг Олий Мажлис палаталарининг қўшма йиғилишидаги маърузасида ҳақли равишда таъкидлаганидек, бу жараёнга бугун ҳар биримиз амалий ҳисса қўшишимиз лозим.

Зеро, юрт тақдири, Ватан истиқболи ҳар биримиздан ёниб яшашни, бутун салоҳият ва куч-қудратни намоён этишни тақозо этмоқда.

Кувондиқ САНАҚУЛОВ,
Сенат аъзоси, Олмалиқ кон-металлургия комбинати Бош директори

Saboq

ҚАРЗ УНДИРИЛДИ

Мамлакатимизда тадбиркорлар, хўжалик юритувчи субъектлар ва хусусий мулк эгаларини ҳимоя қилиш давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бири ҳисобланади. Бунинг учун кўплаб қонунлар ва меъёрий ҳужжатлар амалга киритилган. Энг муҳими, жисмоний ва юридик шахсларнинг ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий саводхонлиги юксалиб бормоқда.

Буни қуйидаги мисол ҳам яққол тасдиқлайди.

Яқинда Ўзбекистон Савдо-саноат тадбиркорлар палатаси Жиззах вилояти бошқармаси Зафаробод туманидаги “Сантехник” кичик корхонаси манфаатини ҳимоя қилиб, вилоят хўжалик судига даъво ариза билан мурожаат қилди. Даъвода жавобгар — Арнасой тумани Давлат солиқ инспекциясидан 1 миллион 500 минг сўм асосий қарз, 750 минг сўм устама ва 225 минг сўм жарима ундириб бериш сўралган.

Шундай савол туғилади: хўш, кичик корхонадан солиқ инспекциясининг қарзи қандай пайдо бўлган?

Гап шундаки, “Сантехник” кичик корхонаси билан Арнасой туман Давлат солиқ инспекцияси ўртасида 2002 йилнинг 14 августида қурилиш соҳасида ишлаб чиқариш ва таъмирлаш бўйича шартнома имзоланади. Кичик корхона ишчилари солиқ идораси маъмурий биносида жами бўлиб 4 миллион 597 минг 776 сўмлик қурилиш ва таъмирлаш ишларини бажаришади. 2004 йилнинг январ ойида солиқ идораси томонидан қурувчилар бажарган ишлар далолатнома ва бошқа ҳужжатлар асосида қабул қилиб олинади. Бу пайтда солиқ идораси кичик корхона олдида 1 миллион 500 минг сўм қарз бўлиб турганди.

Орадан бир йил ўтди. Солиқ идораси мутасаддилари ваъда қилишади-ю лекин тўловни амалга оширишмади. Кичик корхонанинг бундан кейинги фаолиятини юритишга эса сармоя керак. Ишчиларга иш ҳақи, қурилиш материаллари сотиб олишга маблағ бўлмагач, кичик корхона боши берк кўчага кириб қолиши ҳеч гап эмас. Кичик корхона раҳбари А.Қўчқоров бундан ташвишга тушади. У солиқ идорасига бир неча бор бажарилган ишдан қолган 1 миллион 500 минг сўм маблағни тўлаб беришларини сўраб боради.

Бироқ бундан ҳеч қандай натижа чиқмади.

— Хўжалик суди ишни кўраётиб қарздор қарзни тўлашдан бош тортмаган, балки уни тан олиб, таққослаш далолатномаси тузган, қарзни тўлаш чораларини кўрган ҳамда тўловни қисман амалга оширган деган хулосага келди, — дейди Савдо-саноат тадбиркорлар палатаси Жиззах вилояти бошқармаси ҳуқуқшуноси Одинахон Абдухолиқова. — Шу боис суд даъвонинг жарима ундириш қисмини рад этди. Даъвони қисман қаноатлантириш тўғрисида ҳал қилув қарори қабул қилди. Кичик корхона фойдасига 1 миллион 500 минг сўм асосий қарз, 300 минг сўм устама ундирилди.

Кичик корхона ҳақи вақтида тўлаб берилганида қарздорлик юзага келмаган, иш судлашишгача етиб бормаган бўларди. Кўриб турганимиздек, қонунлар тадбиркорни ҳимоя қилди. Қуруқ ваъда тўлов ўрнини босолмади. Бундан бошқалар ҳам сабоқ чиқаришлари лозим.

Ўрдуш ЭРГАШЕВ

Fermerlarga maslahat

ТЕНДЕР: ЕР АЖРАТИШНИНГ ҚОНУНИЙ АСОСИ

(Давоми. Боши биринчи бетда)

Бундан ташқари, Адлия вазирлигида 2005 йил 4 январда 1439-рақами билан рўйхатдан ўтказилган **«Қайта ташкил этилаётган қишлоқ хўжалиги корхонаси негизида фермер хўжалиги ташкил этишда танлов ғолибларини аниқлаш тўғрисида»**ги Низомда ҳам бу масалага оид аниқ кўрсатмалар ўз аксини топган.

Ушбу Низомга мувофиқ фермер хўжаликлари томонидан ер участкалари ижарага олинишида қишлоқ хўжалиги кооперативи, корхона ва ташкилот ҳудудида яшовчи шахслар бошқа тенг шароитларда устувор ҳуқуқдан фойдаланишади.

Фермер хўжаликларига ижарага берилган ер участкалари хусусийлаштирилиши ва олди-сотди, гаров, ҳадя, айирбошлаш объекти бўлиши, шунингдек, ижарага берилиши мумкин эмас.

Ер участкалари фермер хўжаликларига **заҳира, юридик ва жисмоний шахсларга берилмаган қишлоқ хўжалиги ерлари, қайта ташкил этилаётган ва тугатилаётган қишлоқ хўжалиги кооперативлари (ширкат хўжаликлари), бошқа қишлоқ хўжалиги корхоналари ва ташкилотлари ерлари, қишлоқ хўжалиги кооперативлари (ширкат хўжаликлари) ва бошқа қишлоқ хўжалиги корхоналари ва ташкилотлари ерлари** ижарага берилади.

Ерни ижарага беришдан олдин туман ҳокими юридик ва жисмоний шахсларга берилмаган қишлоқ хўжалиги мақсадидаги ерлардан ва (ёки) заҳирадаги ерлардан ер участкалари ажратиш тўғрисида, шунингдек, ушбу ерларни фермер хўжаликларига бериш бўйича танлов ўтказиш тўғрисида қарор қабул қилади.

Ҳокимнинг танлов ўтказиш тўғрисидаги қарори маҳаллий оммавий ахборот воситаларида эълон қилиниши, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш идоралари, қишлоқ хўжалиги корхоналари ва ташкилотлари бошқаруви (маъмурияти) биноларига осиб қўйилиши лозим. Танлов, уни ўтказиш тўғрисидаги қарорлар қабул қилинган вақтдан бошлаб, бир ой мобайнида ўтказилади.

Ер участкалари бериш тўғрисидаги ариза ташкил этилаётган хўжаликнинг бизнес-режаси ёки фаолият дастури илова қилинган ҳолда танлов эълон қилинган кундан бошлаб бир ой мобайнида туман ҳокимига берилади. Фуқароларнинг аризаси махсус дафтарда рўйхатдан ўтказилади. Туман ҳокими аризани ер участкалари бериш (сотиш) масалаларини кўриб чиқиш бўйича комиссияга беради, комиссия эса фермер хўжалигига ер участкалари бериш бўйича танлов ўтказади.

Комиссия қарори далолатнома билан расмийлаштирилади ва туман ҳокимига берилади. Туман ҳокими комиссия қарори асосида уч кун мобайнида фермер хўжалиги юритиш учун ер участкаси бериш тўғрисида қарор чиқаради ва уч кун муддатда ушбу қарорни ҳамда танлов комиссияси иши натижаларини вилоят ҳокими бошчилик қиладиган ер участкалари бериш (сотиш) масалаларини кўриб чиқувчи вилоят комиссиясига тасдиқлаш учун юборади.

Вилоят ҳокими бошчилик қиладиган вилоят комиссияси тақдим этилган ҳужжатларни кўриб чиқади ва туман ҳокимининг фермер хўжалиги юритиш учун ер участкаси бериш тўғрисидаги қарорини тасдиқлаш (ёки тасдиқлашни рад этиш) ҳақида қарор қабул қилади. Рад этиш тўғрисидаги қарор танловни ўтказиш шартлари бузилган тақдирда ва ер участкасини ижарага бериш тартибининг қўпол равишда бузилишлари аниқланган ҳолларда қабул қилинади.

Қайта ташкил этилаётган қишлоқ хўжалиги кооперативлари (ширкат хўжаликлари)нинг ҳамда бошқа қишлоқ хўжалиги корхоналари ва ташкилотларининг ер участкалари махсус тузилган комиссия томонидан ўтказилган танлов якунлари асосида туман ҳокимининг қарори билан берилади.

Ҳокимнинг фермер хўжалиги юритиш учун ер участкаси бериш тўғрисидаги қарорини вилоят ҳокими бошчилик қиладиган вилоят комиссияси томонидан юқорида баён этилган тартибда тасдиқлайди.

Тугатилаётган қишлоқ хўжалиги кооперативлари (ширкат хўжаликлари) ҳамда бошқа қишлоқ хўжалиги корхоналари ва ташкилотларининг ер участкалари танлов асосида туман ҳокимининг қарори билан берилади.

Қишлоқ хўжалиги кооперативлари (ширкат хўжаликлари), бошқа қишлоқ хўжалиги корхоналари ва ташкилотлари ерлари фермер хўжаликларига узоқ муддатли ижарага ваколатли *қишлоқ хўжалиги кооперативи (ширкат хўжалиги) ёки бошқа қишлоқ хўжалиги корхоналари ва ташкилотлари томонидан танлов ўтказилиш ҳамда қишлоқ хўжалиги кооперативи (ширкат хўжалиги) ёки бошқа қишлоқ хўжалиги корхоналари, ташкилотлари ва муассасалари фермер хўжаликларига бериш учун ер участкасини аниқлаши йўли билан берилиши мумкин.*

Қишлоқ хўжалиги кооперативи (ширкат хўжалиги) бошқаруви ёки бошқа қишлоқ хўжалиги корхонаси ва ташкилотининг ижро этувчи органи фермер хўжалиги юритиш учун берилаётган ер участкасини ажратиш тўғрисида қарор қабул қилади.

Қишлоқ хўжалиги кооперативи (ширкат хўжалиги) аъзолари, бошқа қишлоқ хўжалиги корхонаси, ташкилоти ва муассасасининг ходимлари бир ой мобайнида ариза беради. Аризага фермер хўжалигининг бизнес-режаси ёки фаолият дастури илова қилинади. Тушган аризалар қишлоқ хўжалиги кооперативи (ширкат хўжалиги) бошқаруви ёки бошқа қишлоқ хўжалиги корхонаси ва ташкилотининг ижро этувчи органи томонидан рўйхатдан ўтказилади.

Фермер хўжалиги ташкил этиш тўғрисидаги ариза хўжаликнинг етакчи мутахассислари иштирокида қишлоқ хўжалиги кооперативи (ширкат хўжалиги) бошқаруви, бошқа қишлоқ хўжалиги корхонаси ва ташкилотининг маъмурияти ёки ижро этувчи органи томонидан ўн кун муддатда кўриб чиқилади ва кўриб чиқиш натижалари бўйича хулоса тайёрланади. Хулосада ер участкаси бериш имконияти тўғрисида таклифлар берилади ёки ер участкаси бериш асосланган тарзда рад этилади.

Тушган аризалар асосида қишлоқ хўжалиги кооперативи (ширкат хўжалиги), бошқа қишлоқ хўжалиги корхонаси, ташкилотининг ваколатли органи умумий йиғилиши навбатдаги мажлисда фермер хўжалиги юритиш учун ер участкаси бериш тўғрисида танлов ўтказади.

Ариза қишлоқ хўжалиги кооперативи (ширкат хўжалиги), бошқа қишлоқ хўжалиги корхонаси ва ташкилоти ваколатли органи умумий мажлиси қарори ҳамда фермер хўжалигининг бизнес-режаси ёки фаолияти дастури билан бирга туман ҳокимига юборилади, у бир кун муддатда материалларни ер участкалари бериш (сотиш) масалаларини кўриб чиқиш бўйича туман комиссиясига беради.

Комиссия ўн кун муддатда материаллар билан танишиб чиқади, фермер хўжалиги бошлиғи билан унинг **«Фермер хўжалиги тўғрисида»**ги қонуннинг 4-моддаси талабларига қанчалик жавоб беришини аниқлаш мақсадида суҳбат ўтказади ва ижарага ер участкаси ажратиш ёки рад этиш тўғрисида ўз хулосасини тайёрлайди.

Ер участкалари бериш (сотиш) масалаларини кўриб чиқиш бўйича туман комиссияси хулосаси қишлоқ хўжалиги кооперативи (ширкат хўжалиги), бошқа қишлоқ хўжалиги корхонаси ва ташкилотининг ваколатли органи умумий мажлиси қарори ҳамда фермер хўжалигининг бизнес-режаси ёки фаолият дастури билан бирга туман ҳокимига кўриб чиқиш учун тақдим этилади.

Туман ҳокими тақдим этилган материалларни ўрганиб, уч кун муддатда танлов асосида фермер хўжалигига ер участкасини ижарага бериш тўғрисида қарор қабул қилади ва ушбу материалларни вилоят комиссиясига юборади ёхуд беришни асосланган ҳолда рад этади. Ҳокимнинг фермер хўжалиги юритиш учун ер участкаси бериш тўғрисидаги қарорини вилоят ҳокими бошчилик қиладиган вилоят комиссияси томонидан юқорида баён этилган тартибда тасдиқлайди.

Қишлоқ хўжалиги кооперативи (ширкат хўжалиги) ёки бошқа қишлоқ хўжалиги корхонаси ва ташкилотининг ваколатли органи умумий мажлиси фермер хўжаликларига бериладиган ер участкаларини ижарага олувчини аниқламасдан белгилаши мумкин. Кўрсатиб ўтилган ер участкалари фермер хўжаликларига туман ҳокими қарорига мувофиқ ўтказилган танлов асосида берилади.

Юқоридагилардан кўриниб турибдики, мамлакатимизда ер участкаларини фермер хўжаликларига ижарага беришнинг тўлиқ қонуний асослари яратилган. Ер ажратиб бериш, танловларни ўтказишга масъул бўлган шахслар томонидан ушбу қонун меъёрларига қатъий амал қилиниши, ерларнинг ҳақиқий эгалари — ер билан ишлай оладиган ва ундан унумли фойдаланадиган, унинг қадрига етадиган тадбиркор деҳқонларга ажратилишини кафолатлайди.

Акмал НАБИРАЕВ,
Рустам ТУРДИЕВ,
Адлия вазирлиги ходимлари

Huquqiy maslahat

«ҚОНУНИЙ ЙЎЛИ БОР»

Ёшим 41 да. Ёлғиз онаман. Бир нафар ўғлим бўлиб, у ҳозирда 7-синфда ўқимоқда. Менинг акам 27 ёшида бахтсиз ҳодиса туфайли бевақт ҳаётдан кўз юмди. Саволим қуйидагича: ўғлимнинг исм-фамилияси Остонов Сайфиддин. Акамнинг исми Бобоназар. Марҳум акамнинг номи ўчиб кетмаслиги учун мен ўғлимга унинг исмини фамилия қилиб олмоқчи эдим. Буни қонуний тарзда расмийлаштирса бўладими?

Нодира ОСТОНОВА,
Самарқанд вилояти, Пастдарғом тумани

Ушбу саволга ҳуқуқшунос Гулбаҳор БОБОЖОНОВА қуйидагича жавоб беради:

— Албатта, бунинг қонуний йўли бор. Бунинг учун агар сиз фарзандингизнинг туғилганини ёлғиз она сифатида расмийлаштирган ва у ҳали 16 ёшга тўлмаган бўлса, унинг фамилиясини ўзгартириш масаласи турар жойингиздаги васийлик ва ҳомийлик идораси орқали ҳоким қарори асосида ФҲДЁ идорасида ҳал қилинади. (Вазирлар Маҳкамасининг 1999 йил 12 апрелдаги 171-сон қарори билан тасдиқланган **“Фуқаролик ҳолати далолатномаларини қайд этиш Қоидалари”**нинг 155 банди “г” кичик банди).

Бундан ташқари, 10 ёшга тўлган боланинг фамилиясини ўзгартиришда унинг розилиги олиниши лозим.

Бола 16 ёшга тўлган тақдирда, юқоридаги Қоидаларнинг 166-бандига мувофиқ, унинг фамилия, исм, ота исмини ўзгартириш ҳақидаги ариза турар жойдаги ФҲДЁ идораси томонидан кўриб чиқилади.

НАФАҚА ТЎЛАШ ТАРТИБИ

Олий тоифали ўқитувчи ёки юқори малакали шифокорлар кексалик нафақасига чиққандан сўнг ҳам фаолиятини давом эттирса, уларга бериладиган нафақанинг 50 фоизи ушлаб қолинади. Уларнинг тажриба ва билими инобатга олинган ҳолда нафақа тўлиқ берилиши мумкинми?

Аллаберди ШОДИЕВ,
Мирзачўл тумани

— Президентимизнинг 1995 йил 20 ноябрдаги ПФ-1289 сонли Фармонига биноан ишлаётган пенсионерларга 1996 йил 18 январдан бошлаб пенсиялар 50 фоиз миқдорида тўланади. Истисно тариқасида шуни таъкидлаб ўтиш лозимки, иккинчи жаҳон уруши ногиронлари ва иштирокчиларига ҳамда унга тенглаштириладиган шахсларга, шу жумладан, уруш ҳаракатлари олиб борилган мамлакатларда байналмилал бурчини адо этган ҳарбий хизматчилар, ҳарбий мажбуриятни бажарган шахслар ёки иккинчи жаҳон уруши даврида фронт ортида ишлаган шахслар, 1 ва 2-гуруҳ ногиронлари, оила аъзолари учун боқувчисини йўқотганлик пенсиясини олувчи шахсларга тўлиқ миқдорда тўланади. Ушбу рўйхат Президентимизнинг 1995 йил 28 декабрдаги Фармони билан тасдиқланган.

Бундан ташқари, айрим тоифадаги ходимларга ҳам ёшга доир пенсиялар 100 фоиз миқдорида тўланади. Булар фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш идоралари раисларига тўланади.

Нафақа тўлиқ иш куни ёки тўлиқсиз иш куни бўйича ишлаётган шахсларга асосий иш жойидан тўланади.

Тўлиқ нафақа тайинлаш учун етарлича меҳнат стажига эга бўлмаган шахсларга ёшга доир пенсиялар бор стажга мутаносиб равишдаги миқдорда тайинланади.

Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги томонидан 1999 йил 31 майда Молия вазирлиги, Бюджетдан ташқари пенсия жамғармаси ва бошқа жамоат ташкилотлари билан келишиб, ёшга доир пенсияга чиққандан кейин ишлаётган аёлларга пенсияларни тўлиқ миқдорда тўлаш тартиби тасдиқланган ва бу ҳужжат Адлия вазирлигида 1999 йил 16 июнда 748 рақам билан давлат рўйхатидан ўтказилган.

Шу билан, бир қаторда Президентимизнинг **“Хотин-қизларнинг ижтимоий муҳофазасини кучайтиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”**ги 1999 йил 17 мартдаги Фармонга мувофиқ ўрта ва кичик тиббиёт ходимлари, ногирон болаларнинг интернат уйлари ва “Меҳрибонлик уй”ларининг тарбиячилари, шунингдек, кутубхоначилари сифатида ишни давом эттираётган ва пенсияга чиқиш олдидан мазкур мутахассисликлар бўйича камида 10 йил стажга эга бўлган аёлларга 1999 йил 1 июлдан бошлаб пенсиялари тўлиқ миқдорда тўланади.

“ЖАРИМАДАН ОЗОД ЭТИЛАМАНМИ?”

Менга суд ҳукмига кўра, жарима тўлаш ва қўшимча жазо сифатида икки йил мобайнида раҳбар лавозимларида ишлаш ҳуқуқидан маҳрум қилиш жазоси белгиланган эди. Президентимизнинг 2004 йил 6 декабрдаги Фармойишида жарима тўловидан амнистия билан озод этилади, деб ёзилган банди бор. Шунга асосан ўзимни қизиқтирган қуйидаги саволлар билан мурожаат қилаяпман:

1. Мен ҳам жарима тўлашдан озод этилишим мумкинми?

2. Борди-ю, жаримани тўламасам, моддий зарар ҳам ундирилмайдими?

3. Ва ниҳоят, юқоридаги каби жазо белгиланганни учун судланган ҳисобланаманми?

Курбон ШОНАЗАРОВ,
Термиз шаҳри

— Сиз Президентимизнинг 2004 йил 6 декабрдаги **“Амнистия тўғрисидаги”** Фармойиши бўйича жазодан озод этилган бўлсангиз, жарима тўлашдан ҳам озод этиласиз. Аммо Жиноят ва Жиноят процессуал қонунчилигига асосан моддий зарарни тўлайсиз.

Жиноят кодексининг 168-модда 3-қисми “а” банди ва Жиноят Процессуал кодексининг 59, 45-моддаларига биноан суд ҳукми билан жазо белгиланганни сизни судланган шахс, деб топилишингизга асос бўлади. Чунки Жиноят кодексининг 77-моддасига мувофиқ, судланганлик шахснинг содир этган жинояти учун ҳукм этилганидан келиб чиқадиган ҳуқуқий ҳолатдир.

Жазо тайинланган айблов ҳукми қонуний кучга кирган кундан бошлаб шахс судланган, фақат суд томонидан жазодан озод қилинган шахс судланмаган, деб ҳисобланади. Шу билан бир қаторда Жиноят кодексининг 78,79-моддаларида судланганлик ҳолатининг тугалланиши ва олиб ташлаш ҳақида сўз юритилган бўлиб, жазо ўтаб бўлингандан сўнг маълум муддат ўтгач, судланганлик ҳолати олиб ташланиши мумкин.

Саволларга ҳуқуқшунос С. НИЁЗОВА жавоб берди.

Qonun dastagi

Чамаси, бундан икки йил муқаддам Самарқанд вилояти адлия бошқармасига анчагина сипо, деҳқончиликдан хабари борлиги сезилиб турган бир киши кириб келган эди. Кейин ўзини таништиргач, маълум бўлдики, у Тайлоқ туманининг “Боғизағон” ширкат хўжалиги, Туғай қишлоғида фаолият кўрсатаётган “Довур Р.Д.Ж” деҳқон хўжалиги раҳбари Довур Рустамов экан.

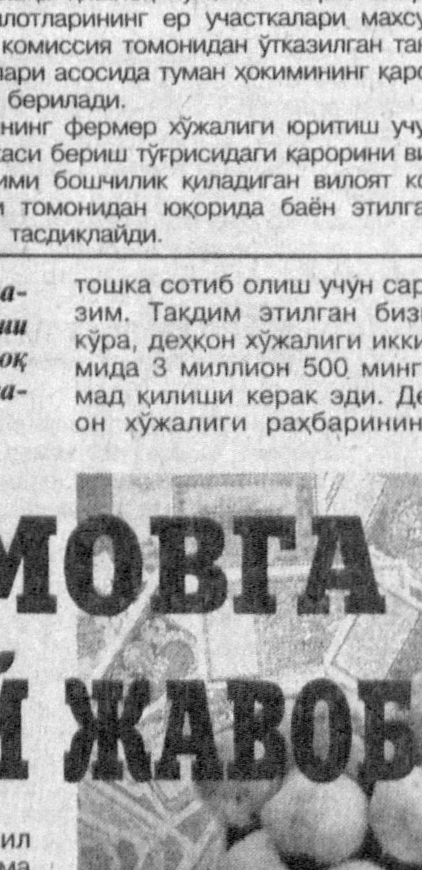

РУСТАМОВГА ҚОНУНИЙ ЖАВОБ

Д.Рустамов “Ғаллабанк”нинг Тайлоқ бўлимидан деҳқончилик фаолиятини ривожлантириш мақсадида ўрта муддатли, бюджетдан ташқари жамғармалар ҳисобидан имтиёзли кредит маблағи олиш ниятида экан. Аммо банк мутасаддилари турли баҳоналарни рўкач қилиб, унинг талабини қаноатлантирмаётганидан ёзғирди ва адлия бошқармасига ариза тақдим қилди.

Табиийки, вилоят адлия бошқармаси деҳқон хўжалиги раҳбари Д.Рустамовнинг мурожаати юзасидан ўрганиш ўтказди. “Ғаллабанк”нинг Тайлоқ туман бўлимига тадбиркорлик субъектига дастлабки сармояни шакллантириш учун 680 минг сўм миқдорида имтиёзли кредит ажратиш тўғрисида тушунтириш берилди. Шу билан тадбиркор талаби қонуний ҳал этилди. Деҳқон хўжалиги билан банк муассасаси ўртасида 2003 йил 27 мартда тузилган 6-сонли кредит шартномасига асосан тадбиркорга уч йил муддатга, йиллик беш фоиз устама билан 680 минг сўм имтиёзли кредит ажратиб берилди.

Томонлар ўртасида тузилган юқоридаги шартномада деҳқон хўжалигининг кредит маблағи олишдан кўзлаган мақсад аниқ-равшан баён этилган. Аниқроқ айтганда, деҳқон хўжалиги банк муассасасидан олаётган кредит маблағини уруғлик картошка сотиб олиш учун сарфлаши лозим. Тақдим этилган бизнес-режага кўра, деҳқон хўжалиги икки йил давомида 3 миллион 500 минг сўм даромад қилиши керак эди. Демак, деҳқон хўжалиги раҳбарининг мақсади хайрли. Шу боис ҳам, уни қўллаб-қувватлаш керак.

Албатта, унга ўз вақтида ёрдам берилди. Бундан табиийки, ҳамма мамнун бўлди. Энди ҳаммаси тадбиркорнинг яратилган имкониятдан қандай фойдаланишига боғлиқ эди.

Буни қарангки, яқинда Довур Рустамов яна адлия бошқармасига келди. Унинг бу галги муддаоси яна кредит маблағи олиш экан. Албатта, у илгари олган имтиёзли кредитни белгиланган муддатдан олдинроқ қайтарган бўлса, марҳамат, яна кредит олиши мумкин. Аммо Д.Рустамов ўша кредит маблағини қайтаришда тантилик қилмаган. Аниқроқ айтганда, у олинган 680 минг сўм кредит маблағининг 340 минг сўмини банк муассасасига 2005 йилнинг март ойига қадар қайтариши лозим эди. Бироқ у кредит маблағининг бир сўмини ҳам қайтармаган. “Ғаллабанк”нинг Самарқанд вилояти минтақавий филиали бошқарувчиси Н.Норжигитов деҳқон хўжалиги раҳбари Д.Рустамов номига бу ҳақда огоҳлантириш хати ҳам юборган.

Д.Рустамовнинг мақсад-муддаоси эса кишига бели оғримаганнинг нон ейишини кўр, деган нақлни эслатади. Нима эмиш, агар банк яна кредит малбағи берса, шу билан у бўйнига қарз бўлиб қолган кредит малбағи ва унга ҳисобланган фоизларни узар эмиш...

Хўш, буни қандай изоҳлаш керак? Энг асосийси, Адлия Вазирлигида 2000 йил 29 февралда 909-сон билан рўйхатга олинган **“Тижорат банклари томонидан юридик шахс мақомини олмасдан фаолият кўрсатаётган якка тартибдаги тадбиркорлар ва деҳқон хўжаликларини миллий ва чет эл валютасида микрокредитлаш”** Тартиби ва 2001 йил 3 октябрда 1074-сон билан рўйхатга олинган **“Тижорат банклари томонидан якка тартибдаги тадбиркорлар, кичик ва ўрта бизнес субъектларини бюджетдан ташқари жамғармаларнинг кредит линиялари ҳисобидан кредитлаш тартиби тўғрисида”**ги Низом талабларига кўра, аввал олинган кредит маблағлари белгиланган муддатда қайтарилиши таъминланмаса, такроран кредит маблағи берилмайди.

Демак, Довур Рустамовга жавоб битта: кредит маблағи қарзлари узилмас экан, қайта кредит маблағи берилмайди.

Шарофиддин МУСАЕВ,
ҳуқуқшунос
Ҳамид ЭГАМ,
“Инсон ва қонун” мухбири

СУД ИСЛОҲОТЛАРИ ИСТИҚБОЛИ

Jamiyatimiz maqsadi

(Давоми. Боши биринчи бетда)

Шу билан бир қаторда, «Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги судьяларни танлаш ва лавозимларга тавсия этиш бўйича Олий малака комиссияси тўғрисида»ги 2001 йил 14 сентябр Фармон билан тасдиқланган Низомда малака ҳайъатларининг мажлисларида Қорақолпоғистон Республикаси Олий суди, вилоятлар ва Тошкент шаҳар судлари, туманлараро, туман (шаҳар) судларининг судьялари иштирок этишлари мумкинлиги, улар ҳар бир номзод бўйича ўз фикрини билдиришлари, малака ҳайъатларининг қарорига қўшилмаган тақдирда ўз фикрини ёзма равишда комиссияга юборишга ҳақли экани кўрсатилган. Бироқ айрим жойларда бу талабга риоя этишда сусткашликка йўл қўйилмоқда.

Назаримизда, жойлардаги ҳайъатлар фаолиятининг муҳимлиги ва масъуллигини эътиборга олган ҳолда, улар таркибини янада кенгайтириш лозим. Агар ҳайъатнинг жамоатчилик вакиллари, прокуратура, ички ишлар идоралари вакиллари, ҳокимият ҳамда бой ҳаётий тажрибага эга ҳуқуқшунослардан иборат таркибда тузилишига эришилса, бу омил айрим камчиликларнинг барҳам топишига имконият яратади, деб ўйлаймиз.

"Судлар тўғрисида"ги қонунда таъкидланишича, 25 ёшга тўлган олий юридик маълумотли, ҳуқуқ ихтисоси бўйича камида уч йиллик меҳнат стажига эга бўлган, малака имтиҳонини топширган фуқаролар туман (шаҳар) суди, хўжалик суди судьяси номзодлиги заҳирасига киритилиши мумкин. Бироқ бу ҳуқуқий меъёр тегишли тушунтиришни талаб этади. Масалан, номзоднинг ёши 25 ёш деб белгиланганини тушунарли эмас. Қолаверса юрист ўз ихтисоси бўйича қандай ишларни амалга оширмоғи лозимлиги масаласи ҳам баҳсталаб. Судьяликка номзодлар ичида турли лавозимларни бажарувчи ҳуқуқшунослар бўлиши мумкин: кадрлар бўлими нозири, суд котиби ва бошқалар. Бизнингча, судьяликка номзоди қўйиладиган шахсларнинг хизмат турлари (адвокат, юрист-маслаҳатчи, ҳуқуқ нозири, нотариус, фуқаролик ҳолати далолатномаларини қайд қилиш идоралари ходимлари ва бошқалар), уларнинг тахминий рўйхати бўлса, бу малака ҳайъатларининг ишини осонлаштириши шубҳасиз.

Судьялик лавозимларига тавсия этишда номзодларнинг ёши муҳим аҳамият касб этади. Масалан, бу Германияда 35 ёш, деб белгиланган. Юқори судьялик лавозимларига эса янада каттароқ ёшдагилар мутахассислиги бўйича беш йилдан кам бўлмаган стажга эга номзодлар тавсия этилади.

Бизнингча, туман, шаҳар судларига судьяликка номзоднинг ёшини 30 ёш деб белгилаб, ихтисос бўйича беш йиллик иш стажи талаб этилса, мақсадга мувофиқ бўлади. Чунки судьяларнинг етарли ҳаёт тажрибасига эга бўлиши амалиётда муҳим аҳамиятга эга.

Мамлакатимизда демократик жамият ва ҳуқуқий давлат барпо этишга қаратилган қонунларнинг бажарилиши иқтисодий, сиёсий соҳалардаги ислоҳотларни амалга оширишда асосий омил ҳисобланади. Конституция асосида қабул қилинган ҳамда қабул қилинадиган қонун ҳужжатларига лозим ҳолларда қўшимчалар ва ўзгартиришлар киритилиши ҳаёт талаби асосида амалга ошаверади. Шунинг учун ҳам, Президентимиз таъкидлаганидек, ***қонун қабул қилиш – бу ишнинг ярими эканлиги, қонунларнинг ҳаётга тўлиқ тадбиқ қилинишига эришиш даркорлиги, бунинг учун қабул қилинган қонунларни кундалик турмушимизда амалга оширишни таъминловчи таъсирчан механизм яратиш лозимлиги ва энг муҳими, қонунларнинг бажарилишига, жавобгар ҳокимият тузилмаларининг масъулиятини ошириш зарурлиги барчага бирдай аён*** бўлиши даркор.

Демак, қонунларни давр талабига мослаштириш муҳим жараён ҳисобланса-да, бироқ уларни ҳаётга тадбиқ этиш механизми ишламаса, бундай қонун ўзининг моҳиятини йўқотиб, қоғозда қолиб кетиши ҳеч гап эмас. Шу боис эндиликда қонунларни амалиётга жорий этиш механизми ҳам ишлаб чиқилмоқда. Масалан, яқин кунларга қадар биринчи инстанция судларида битта судья ҳам фуқаролик, ҳам жиноий ва маъмурий ишларни кўриб чиқар эди. Бундай тартиб билан одил судловни амалга ошириш қийинлигини назарда тутиб, судьяларни ихтисослаштиришга эътибор қаратилди. Бу ўзининг ижобий самарасини бермоқда. Бироқ фуқаролик ишлари бўйича икки-уч ва ундан ортиқ туманларга битта туманлараро судларни ташкил қилиш фуқароларнинг судларга мурожаат этишларида (айниқса, қишлоқ жойларда) қийинчиликларни туғдиради. Шу сабабли бу масалани ҳам тез орада одилона ечиш лозим.

Судларнинг ихтисослашувини янада чуқурлаштириш учун ихтисослашган жиноят ва фуқаролик ишлари бўйича судларни аҳолига янада яқинлаштириш, аҳолининг ҳуқуқий онгини, ҳуқуқий маданиятини оширишни кўзлаб тегишли тарғибот ишларини олиб бориш учун ҳар бир туманда фуқаролик ва жиноий ишлари бўйича участка судлари ташкил этилса, мақсадга мувофиқ бўларди. Бу тажриба айрим хорижий мамлакатлар тажрибасида синовдан ўтган. Масалан, Германияда 4,5-5 минг нафар аҳолига мўлжаллаб битта суд идораси ташкил этилгани фикримизнинг далилидир.

Ҳуқуқий давлатда суд тизимининг шаклланиши суд ва прокуратура муносабатлари билан боғлиқ масалани ҳам четлаб ўтмайди.

Президентимизнинг ***"Суд – одил судловнинг олий нуқтаси ва унинг ролини ошириш ҳуқуқий давлат барпо этиш йўлидаги қонуний жараён. Шу муносабат билан прокуратура ваколатларининг бир қисмини судларга ўтказиш ҳозирги замоннинг мантиқий талабидир. Ва бу , энг аввало, инсоннинг конституциявий ҳуқуқ ва эркинликларининг дахлсизлигини чеклаш билан алоқадор масалаларга тегишлидир"***, деган чуқур мулоҳазага молик фикрлари ҳуқуқ соҳасининг барча жабҳаларига тегишлидир. Ана шу кўрсатмалардан келиб чиққан ҳолда бу масалага ёндашсак, прокурорнинг жиноят ва фуқаролик процессуал қонунчилигида суд ҳукми ҳамда қарорлари устидан протест келтириш ҳуқуқи мунозарали экани маълум бўлади. Демак, бундан кейин суд ҳужжатлари устидан прокурор назорати ўрнатилишининг қанчалик мақсадга мувофиқлиги чуқур таҳлилга муҳтож масаладир. Биз бу фикр билан суднинг қарорлари, ҳукмлари мутлақо назоратга олинмасин, деган хулосадан йироқмиз. Суд қарорларининг тўғрилигини текшириш, бекор қилиш ёки ўзгартириш масаласини кимларнингдир хоҳишига кўра эмас, қонунда белгиланган тартибда фақат юқори суд идораси ҳал этадиган бўлишини назарда тутмоқ керак.

Шунинг учун суд томонидан чиқарилган қарор ғайриқонуний, асосланттирилмаган ва адолатсиз, деган хулосага келган прокурорга протест билдириш ҳуқуқига эга бўлган ваколатли суд раҳбарига тавсифнома билан кириш ҳуқуқи берилиши мақсадга мувофиқдир. Процессуал қонунчиликда бу борада айрим ижобий силжилишларни кўришимиз мумкин.

Конституция қоидаларига амал қилган ҳолда прокуратура идораларининг фаолиятида катта ўзгаришлар рўй бермоқда Улар ўз иш услубларини такомиллаштириб, барча кучни инсон манфаатларини ҳимоя қилишга қаратмоқда. Прокурор ишларни судда кўришда иштирок этиб, шахс, давлат, жамият манфаатларини ҳимоя қилиш билан қонунларнинг тўғри бажарилишини ҳам кузатиб боради. Шу ҳолатларни инобатга олиниб, прокурорнинг фуқаролик ишларини судда кўришда иштирок этиш доирасини кенгайтириш лозим. Шунингдек, прокурорнинг фуқаролик ишлари бўйича судда қатнашиш ҳуқуқини чекламасдан, барча турдаги ишларда иштирок этишига тегишли шароит яратиб бериш масаласини ҳам ўйлаб кўриш керак. Чунки бу прокурорга биринчи инстанция судларида судьянинг якка тартибда кўриб, ҳал қилган ишларининг қанчалик қонунийлигидан хабардор бўлиш имкониятини яратишга асос бўлади.

Президентимиз Олий Мажлисининг Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисдаги маърузасида дунёнинг ривожланган мамлакатларида бўлгани каби бизда ҳам текширишлар натижалари бўйича молиявий ва маъмурий жазоларни фақат суд томонидан тайинлаш тизимига ўтиш вақти келганини асослаб берди. Миллий қонунчилигимизга бундай муҳим қоидаларнинг киритилиши суд ҳокимиятининг бошқа давлат идораларига нисбатан низоли ишларни кўришда устунлигини кўрсатиш баробарида суд идораларининг инсон манфаатларини ишончли ҳимоя қилишни янада кафолатлайди.

Шоакбар ШОРАҲМЕТОВ,
профессор

Самарқанд. Регистон

Dolzarb mavzu

ДЕКЛАРАЦИЯ ТОПШИРИШНИ УНУТМАДИНГИЗМИ?

Президентимиз Ислом Каримов Олий Мажлис Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисидаги маърузасида солиқ сиёсатига тўхталиб, шунга эришмоғимиз керакки, ҳар бир солиқ тўловчиси, у хоҳ жисмоний, хоҳ юридик шахс бўлсин, солиқ тўлашдан бўйин товламасдан, даромадларини яширишга уринмасдан, аксинча, ўз ишлаб чиқаришини ривожлантириш ва даромадини оширишга интилсин, деб алоҳида таъкидлаган эди.

Дарҳақиқат, солиқлар давлат хазинасини тўлдирувчи муҳим омил сифатида мамлакатимиз қудратини оширишга ҳамда равнақини таъминлашга хизмат қилади. Солиқларни ўз вақтида тўлаш эса юрт фаровонлиги йўлида ҳар бир фуқаро бажариши зарур муҳим бурчлардандир.

Солиқ тўловчи соҳага оид қонунчиликдан яхши хабардор бўлмоғи лозим. Ҳолбуки, айрим юртдошларимиз асосий иш жойидан олаётган даромадидан ундирилаётган солиқлар миқдоридан хабардор бўлгани ҳолда қўшимча даромадга оид солиқларни қандай ва қанча тўлаш, бу хусусда солиқ идорасига декларация топшириш борасида етарли маълумотга эга эмас.

Давлат солиқ қўмитасининг жисмоний шахслардан ундириладиган даромад солиғи ва якка тадбиркорлар фаолиятини назорат қилиш бошқармаси бошлиғи Очилбек ҒАНИЕВ билан суҳбатимиз шу ҳақда бўлди.

— Асосий иш жойидан ташқари бошқа жойдаги хизмати эвазига ҳақ олаётган фуқароларимиз ушбу даромади хусусида ҳар йили 1 апрелигача доимий яшаш жойидаги солиқ идорасига декларация топшириши лозим, — деди О.Ғаниев. — Бундай даромад манбалари мамлакатимиз ҳудудида, шунингдек, хорижда бўлиши мумкин. Ўриндошлик йўли билан, фуқаролик-ҳуқуқий тусдаги шартномалар бўйича бир марталик ишлар ва хизматларни бажариш, кўчмас ҳамда кўчар мулкни ижарага бериш орқали олинган бошқа даромадлар юзасидан декларация топширилади.

Ушбу декларация асосида йиллик умумий даромад бўйича ҳисоблаб чиқилган даромад солиғи 1 июнгача бюджетга тўланиши лозим. Агар жами йиллик декларация асосида ортиқча даромад солиғи ушланган бўлса, ушбу маблағ қайтариб берилади ёки кейинги тўловлар ҳисобига ўтказилади.

— Декларация қандай ҳолларда топширилмайди?

— Қўшимча даромад олаётганлар даромад солиғини энг юқори ставкалар бўйича тўлаган бўлса, декларация топширмаслиги мумкин. Бунинг учун даромадни олиш вақтида шу корхонанинг ҳисобхонасига даромад солиғини энг юқори ставка бўйича ушлаб қолишни сўраб ариза берилган тақдирда, бу жараён амалга оширилган ҳисобланади.

— Қўшимча даромад олувчиларнинг солиқчилар назаридан четда қолиши ёки уларни атайлаб яшириши ҳолатлари ҳам учраб турадими?

— Солиқ идоралари мулкчиликнинг барча шаклидаги ҳар бир корхона ва ташкилотдан штатдаги ходимлар, ўриндошлик билан ишловчилар тўғрисида маълумотлар олиб, уларни умумлаштириб боради. Ҳисобли дунё, деганларидек, солиқчи назаридан четда қоладиган даромад бўлиши мумкин эмас. Фақат ўз фуқаролик бурчига нисбатан масъулиятсиз муносабатда бўлиб, вақтида солиқ тўламаслик ёки бундан қасддан бўйин товлаш ҳоллари учрайди.

— Уларга нисбатан қандай жазо чоралари белгиланган?

— Декларацияни ўз вақтида тақдим этмаганлар «Маъмурий жавобгарлик тўғрисида»ги кодекснинг 174-моддаси 3-қисми билан маъмурий жавобгарликка тортилиб, энг кам иш ҳақининг бир бараваридан уч бараваригача миқдорда жарима тўлайди. Солиқ кодексининг 135-моддасига мувофиқ солиқ тўловчилар томонидан солиқлар ва йиғимларни ҳисоблаб чиқариш ҳамда тўлаш учун зарур декларациялар, ҳисоб-китоблар ва ҳисоботларни тақдим этмаганлик вақтида даромадни яширган, тўлов муддатини ўтказиб юборганлик учун молиявий жарима ҳам кўзда тутилган.

Норгул АБДУРАИМОВА
суҳбатлашди.

Dakki

Фуқаролик кодексининг 744-моддасига мувофиқ, кредит шартномаси бўйича бир тараф — банк ёки бошқа кредит ташкилоти (кредити берувчи — кредитор) иккинчи тарафга (кредит олувчига) шартномада назарда тутилган миқдорда ва шартлар асосида пул маблағлари (кредит) бериш, қарз олувчи эса олинган пул миқдорини қайтариш ва фоизлар тўлаш мажбуриятини олади.

"ЙЎҚОЛГАН" КРЕДИТ

ёки миси чиққан сохтакорлик

Шу йил 3 январ куни "Халқбанки"нинг Бухоро вилоят филиали хўжалик судига даъво аризаси билан мурожаат қилди. Даъвогар жавобгарлар — Жондор туманидаги "Янги аср" фермер хўжалиги ва шу тумандаги Амир Темур номидаги ширкат хўжалигидан 17.205.000 сўмлик кредит ҳамда унинг фоизини ундириш, кредит шартномасини муддатидан олдин бекор қилишни сўраган. Айни бир пайтда жавобгар — Амир Темур номидаги ширкат хўжалиги кафиллик шартномасини ҳақиқий эмас, деб топиш тўғрисида қарши даъво аризаси билан чиққан.

Кези келганда шуни айтиш жоизки, қарши даъво тақдим этиш ҳақидаги қоидалар Хўжалик процессуал кодексининг 120-моддасида баён этилган бўлиб, унга биноан жавобгар иш бўйича ҳал қилув қарори қабул қилингунга қадар дастлабки даъво билан бирга кўриб чиқиш учун даъвогарга қарши даъво тақдим этишга ҳақлидир. Жавобгар — Амир Темур номидаги ширкат хўжалиги бу ўринда қонун доирасида иш тутиб, ҳақ-ҳуқуқларини тўғри ҳимоя қилган.

Хўш, даъвогарни судга мурожаат қилишга нима мажбур қилди? Банк нега кредит қийматини қарздор билан биргаликда Амир Темур номидаги ширкат хўжалигидан ундириш талабини қўйган?

Гап шундаки, 2003 йил 22 декабрда тарафлар ўртасида кредит шартномаси тузилган. Кредитнинг қайтарилишини таъминлаш мақсадида 2003 йил 18 декабрда Амир Темур номидаги ширкат хўжалиги томонидан берилган кафиллик шартномасига асосан "Янги аср" фермер хўжалигига чорвачиликни ривожлантириш учун 15.000.000 сўм йилига 24 фоиз тўлов шарти билан кредит берилган.

Бироқ кафиллик шартномасида шартноманинг амал қилиш муддати, имзо қўювчи кафил — ширкат хўжалиги вакилининг исм-шарифи, берилаётган кредитнинг ўз вақтида қайтарилиши борасида кафил зиммасига олган мажбуриятни бажармаганда, қанча миқдордаги маблағ у томондан банкка қайтарилиши каби муҳим қонуний шартлар сохталаштирилган.

— 2003 йил 18 декабрдаги кафиллик шартномасида қўйилган имзолар меники эмас, — деди суд мажлисида ширкат хўжалиги бошқаруви раиси Шоҳон Юсупов. — Шартнома ҳисоб варақамиз очилган банк томонидан рўйхатдан ўтказилмаган. 2003 йил 12 октябрда ширкат хўжалиги умумий йиғилиш қароридаги имзолар ҳам сохталаштирилган. Бундан ташқари, "Янги аср" фермер хўжалиги раҳбарини танимайман.

Хўш, буни қандай тушуниш керак? Имзоларни ким сохталаштирган?

Маълум бўлишича, "Халқбанки"нинг Бухоро вилояти филиали ходимлари **"Ўзбекистон Республикаси банкларида кредит ҳужжатларини юритиш тартиби тўғрисида"**ги Низомнинг 2.8-бандига кўра, ***"шахснинг кафил номидан кафолат тўғрисидаги шартномани имзолаш ҳуқуқини тасдиқловчи ҳужжат"***ни талаб қилмасдан кафиллик шартномасини қабул қилишган. Аниқроқ айтганда, ҳаммаси шундан бошланган.

Албатта, ўз навбатида суд кафиллик шартномаси сохталаштирилгани, берилган кредит мақсадсиз ишлатилгани, банк ходимлари томонидан уни ўз вақтида ундириш чоралари кўрилмагани учун кафиллик шартномасини бекор қилди.

Бундан ташқари, фуқаролик кодексининг 324-моддасига кўра, қарздор мажбуриятини бажармаган ёки лозим даражада бажармагани учун кредиторга етказилган зарарни тўлаши шарт.

Шунга асосан суд "Янги аср" фермер хўжалигидан "Халқбанки"нинг Бухоро вилояти бўлими фойдасига 15 миллион сўм кредит, 2.205.000 сўм ҳисобланган фоиз ва почта харажатлари ундиришни лозим, деб топди.

Шу ўринда ҳақли савол туғилади: "Янги аср" фермер хўжалиги раҳбари Бобомурод Насуллаев чорвачиликни ривожлантириш мақсадида олган кредитни нега мақсадсиз ишлатди? Нега у кредитдан фойдаланиш жараёнида қонун талабларини «унутиб» қўйди? Кафил кредитор олдида қарздор томонидан қарз ажратиш шартномасига биноан мажбуриятнинг бажарилиши учун қарздор билан бир хилда жавобгар. Буни яхши билса-да, салбий оқибатларга олиб келишини ўйламаган. Амир Темур номидаги наслчилик ширкат хўжалиги бош иқтисодчиси Мардон Нарзиев кафиллик шартномасига муҳр босиб, ширкат хўжалиги бошқаруви раиси Шоҳон Юсупов, бош ҳисобчи Шерали Мирзаевлар ўрнига сохта имзолар қўйган.

Шахснинг кафил номидан кафиллик шартномасини имзолаш ҳуқуқини тасдиқловчи ҳужжатлар киритилиши кўрсатилган бўлса-да, "Халқбанки"нинг Бухоро вилояти филиали 1-тоифали мутахассиси Феруз Эргашев, банк амалиёт бўлими кредит мутахассиси Самандар Ҳожиев кафиллик молиявий аҳволини белгилаб берувчи аудитор хулосасини ҳам, кафиллик шартномасини имзолаш ҳуқуқини берувчи ширкат аъзоларининг умумий йиғилиш баённомасини ҳам талаб қилиб олмаган.

Бобомурод Насуллаев, Самандар Ҳожиев, Феруз Эргашев, Мардон Нарзиев, ўзаро жиноий тил бириктириб, фирибгарлик йўлини танлашди. Расмий ҳужжатларга билиб туриб, сохта маълумотлар ва ёзувлар киритишди, ҳужжатларни қалбакилаштиришди. Натижада банкка 17.205.000 сўм миқдорида зарар етказилди.

Вилоят хўжалик суди уларга нисбатан Жиноят кодексининг 168-моддаси, 3-қисми, "а"-банди, 205 ва 209-моддалари билан жиноят иши қўзғатиш тўғрисида хусусий ажрим чиқарди. Тўпланган материаллар дастлабки тергов ҳаракатлари олиб бориш учун вилоят прокуратурасига юборилди.

Халқимизнинг "бўйингга қараб тўн бич", деган нақли бор Чорвачиликни ривожлантириш қўлидан келмас экан, нега Бобомурод Насуллаев катта миқдорда кредит олди? Нега унинг ҳамтовоқлари мақсадли кредитни "мақсадсиз" ишлатилишига "кўмак" беришди? Уларнинг бу ғайриқонуний ҳаракатлари остида қандай мақсад яширин эди? Шу ва шу каби бошқа саволларга прокуратура ходимлари жавоб топишади. Биз эса ҳар қандай қонунсиз иш, эртага қонунни бузган кимсаларга, албатта, ташвиш келтиришини яна бир бор таъкидлаб ўтамиз..

Яндаш АЗИМОВ,
ҳуқуқшунос
Валижон ЮСУПОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Jahon tajribasi

ФРАНЦИЯ: КАССАЦИЯ ИНСТИТУТИ

Ҳозирги кунда дунёнинг кўплаб давлатлари суд тизимида ҳукмлар устидан шикоят қилишнинг кассация институти фаолият юритади.

Кассация (pourvoi en cassation) ўзининг келиб чиқиши бўйича "кассация" атамаси билан биргаликда француз жиноят процессуал институти ҳам ҳисобланади. Бу институт бир неча юз йиллар давомида Францияда шаклланиб келган.

Францияда ҳукмлар устидан кассация шикояти бериш тартиби ЖПКнинг 567-621-моддалари билан тартибга солинади. Уни қонуний кучга кирмаган қарорлар устидан шикоят қилишнинг экстраординар усулига киритишади. Қарорларни кассация тартибида қайта кўриб чиқиш ишни учинчи суд инстанциясида кўришни англатмайди. Чунки кассация суди ишни мазмунан кўрмайди, балки шикоят келтирилган қарорнинг ҳуқуқий жиҳатдан "тозалиги"ни текшириш билан чекланади. Ишнинг фактик ҳолатлари, хусусан, айбнинг исботланган ёки исботланмагани, жазо миқдорини аниқ белгилаш учун иккита суд инстанциялари етарли ҳисобланади. Шунинг учун Кассация суди уларни қайта кўриб чиқиш ҳуқуқига эга эмас.

Франция жиноят процессида кассациянинг икки тури фарқланади: тарафлар ва қонун манфаати йўлидаги кассация.

Кассация шикояти бериш ҳуқуқига фақат процессдаги тарафлар эга. Прокурор ушбу ҳуқуққа фақат оммавий даъво доирасида, фуқаровий даъвогар ва фуқаровий жавобгар эса фуқаровий даъво доирасида эга. Лекин шикоят қилиш эркинлиги француз кассациясига хос эмас. Бу икки ҳолатда намоён бўлади. Биринчидан, кассация шикояти қабул қилиниши учун кассатор унда қонун билан қатъий чегараланган шикоят қилишнинг аниқ асосларини кўрсатиб ўтиши керак. Кассация шикояти беришнинг тўртта асоси мавжуд:

1) Қарор қабул қилган суд таркибининг ноқонунийлиги ҳамда суд мажлисида прокуратура вакилининг иштирок этмаслиги;

2) Суд томонидан ўз процессуал ваколатлари доирасидан четга чиқиб кетиши ёки ишни судловга тегишлилик қоидаларини бузган ҳолда кўриши;

3) Жиноят процессуал қонун бузилишларининг мавжудлиги;

4) Моддий жиноий ҳуқуқ меъёрларини нотўғри қўллаш.

Бундан ташқари, кассатор юқоридаги қонунбузилишлар оқибатида унинг шахсий манфаатларига зарар етказилганини асослаб бериши шарт. ЖПКнинг 598-моддасида белгиланган **"асослантирилган жазо"** назарияси ушбу шартнинг натижаси бўлди. Унга кўра, агар тайинланган жазо содир этилган қилмиш учун тайинланиши керак бўлган қонунда белгиланган жазо билан бир хил бўлса, ҳеч ким қонун меъёрини қўллашда хатога йўл қўйилганини асос қилиб суд қарорини бекор қилишни талаб қилиш ҳуқуқига эга эмас. Бошқача айтганда, агар суд қилмишни нотўғри малакалаган ва бу шахснинг асослантирилмаган жазоланишига олиб келмаган бўлса (жазо иккала турдаги жиноятлар учун бир хил бўлса), унда процессуал тежамкорлик мақсадида, яъни ҳукмнинг бекор қилиниши судланувчининг тақдирини ўзгартира олмаслиги сабабли кассация шикояти қабул қилинмайди.

Ишни кассацияда кўриб чиқиш тартиби судьялардан бирининг маърузаси билан бошланади. Кейин тарафларнинг адвокатлари чиқиш қилади. Тарафлар бундай ҳуқуққа эга бўлмагани учун ўз важларини ёзма равишда тақдим этишади, холос. Мажлис якунланиш арафасида прокурор ўз хулосасини беради. Шундан сўнг суд қарор чиқариш учун чиқиб кетади. Қарор кўпчилик овоз билан қабул қилинади. Шуниси қизиқки, маърузачи судья ўз фикрини биринчи бўлиб, раислик қилувчи эса охирги бўлиб айтишга мажбур. Қолган судьялар эса уларнинг Кассация судининг судьяси этиб тайинланганлик муддатига қараб овоз беришади.

Француз кассациясининг яна бир муҳим хусусияти шундаки, у шикоят қилинаётган қарорга ўзгартириш киритиш ҳуқуқига эга эмас. Агар шикоят асосли деб топилса, қарор бекор қилинади. Яъни "кассациялайди" ёки шикоятни рад этади. Қарор ишни янгидан кўришга юбориш ёки ишни тўхтатиш орқали бекор қилиниши мумкин.

Қонун манфаатлари йўлидаги кассация эса тарафларнинг манфаатларига тааллуқли бўлмай фақат ҳуқуқни қўллаш амалиётига таъсир этади. ЖПКнинг 621-моддасига мувофиқ, агар қарор устидан кассация шикояти бериш мумкин бўлмаса ёки у қонуний кучга кирганидан сўнг белгиланган муддатда шикоят қилинмаган бўлса ва кассация судидаги Бош Прокурор қонунни нотўғри қўлланилганини билиб қолса, ушбу қарор устидан ҳар қандай муддатда шикоят қилиш ҳуқуқига эга. Шикоят кассация суди томонидан кўриб чиқилади. Агар у қарорни бекор қилган тақдирда ҳам тарафлар ушбу ҳолатни ўз манфаатлари йўлида ишлата олмайди ҳамда бекор қилинган қарорни ижро қилинишига қарши эътироз билдиришмайди.

Бундан ташқари, адлия вазири бош прокурорга қонун нотўғри қўлланилган ҳар қандай қарор устидан кассация шикоятини бериш мажбуриятини юклаш ҳуқуқига эга. Ушбу ҳолатда, агар оқлов ҳукми устидан шикоят қилинаётган бўлса, тарафлар манфаатларига таъсир этиб бўлмайди. Агар айблов ҳукми устидан шикоят қилинса, шикоятини қаноатлантириш учун маҳкумнинг иши қайта кўриб чиқилади.

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, Францияда ҳукмлар устидан шикоят қилишнинг самарали механизми яратилган бўлиб, бунда кассация тарафларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишда ҳал қилувчи институт саналади.

Отабек ИСМОИЛОВ

Jinoyat va jazo

"Бахилнинг боғи кўкармас", деган ибора замирида оламжаҳон маъно бор. Чунки бахиллик, ҳасадгўйлик, ичқоралик охир-оқибат жиноят кўчасига элтувчи айланма сўқмоқ йўлга ўхшайди. Ҳасад ўти аланга олгач, одам кўзини кўр қилиб, уни тубанлик чоҳига итаради.

ҲАСАД ЎТИ

СУД ОЧЕРКИ

I.ИЧҚОРАЛИК

"Дўст ачитиб гапиради" деганларидек, Абдуғаффор ака қайниси Шуҳратни чин кўнгилдан самимий яхши кўрар, шу сабабдан унинг ножўя хатти-ҳаракатлари, хизмат вазифасини бажаришдаги камчиликлари учун баъзан насиҳат қилар, баъзан койиган вақтлари ҳам бўларди. Шуҳрат эса табиатан кеккайган, мол-дунёга ўч, ҳасадгўй инсон бўлгани учун поччасининг дашномларини индамай тингласа-да, ҳеч қачон тўғри деб қабул қилмасди.

"Сендақа поччадан ўргилдим, — дерди баъзан ичида ўзини таҳқирланган деб ҳисоблаган Шуҳрат. — Бойвачча бўлсанг, ўзингга. Насиҳат қилиш қанақа бўлишини сенга ҳали кўрсатиб қўяман".

Шу тарзда Шуҳрат ўзига тўқ, бадавлат яшаётган поччасидан ўч олиш режасини туза бошлади. Аслида режа ҳам, муродмақсад ҳам поччасининг молмулкини қўлга киритиш эди. Бу йўлда Шуҳрат шу даражага бориб етдики, ҳатто поччаси билан тинч-тотув яшаётган туғишган опасининг аҳволи не кечишини ўйлаб ҳам кўрмади.

Аммо Абдуғаффор Каримовнинг тўсатдан вафот этиши сабабли бу ёвуз ният амалга ошмай қолди. "Ўтган гапга саловат" деганларидек, одам ўлганда кейин нафақат қариндош-уруғлар, балки етти ёт бегоналар ўртасида ҳам таомилга кўра, орадаги кин-адоват унутилади.

(Давоми тўртинчи бетда)

Mitti maslahat

ХИЗМАТ САФАРИГА ЮБОРИШДАГИ ИМТИЁЗЛАР

Ҳар бир корхона, муассаса, ташкилотда иш зарурати билан ходимларни хизмат сафарига юбориш одатий бир ҳолдир. Хизмат сафари деганда, ходимнинг иш берувчининг буйруғига биноан, муайян муддатга доимий иш жойидан бошқа жойга хизмат топшириғини бажариш учун бориши тушунилади. Аммо қонунчиликда хизмат сафарига юборишда бир қатор ҳолларда айрим енгилликлар ҳам белгиланган. Жумладан, Меҳнат кодексининг 228-моддасига биноан ҳомиладор ва 14 ёшга тўлмаган боласи бор аёлларни хизмат сафарига юбориш мумкин эмас. 3 ёшдан 14 ёшгача болалари бўлган (16 ёшгача ногирон болалари бўлган) аёллар эса фақат ўзларининг розиликлари билан хизмат сафарига юборилиши мумкин.

Албатта, қонунчиликдаги бундай афзалликлар аёлларнинг манфаатларини ҳимоя қилишга хизмат қилади.

Muloqot

МЕРОСГА КИМ ҲАҚЛИ?

Ҳурматли таҳририят ходимлари!

Сизларга мурожаат қилаётганимнинг сабаби шуки, отам Косон шаҳар кенгаши ижроия қўмитасининг 1992 йил 27 майдаги 59/5 сонли қарори билан уйини менинг номимга расмийлаштириб берган эди. 2000 йилда у киши вафот этгач, қариндошларим уйни сотиб сингилларимга тақсимлаб бермоқчи бўлишди. Мен бунга рози бўлмадим. Аммо улар адвокат ёрдами билан судга мурожаат этишди. Натижада мен Фуқаролик кодексининг 1119-моддасига биноан меросдан маҳрум бўлдим. Энди буёғига қандай йўл тутишим керак?

Шаҳноза БАҲРОНОВА,
Қашқадарё вилояти, Косон тумани

— Суд сизни Фуқаролик кодексининг 1119-моддаси, яъни нолойиқ меросхўрларни меросдан четлатиш моддасига асосланиб меросдан маҳрум қилган. Шу ўринда бу моддага батафсил тўхталиб ўтамиз: "мерос қолдирувчини ёки эҳтимол тутилган меросхўрлардан бирортасини қасддан ўлдирган ёки уларнинг ҳаётига суиқасд қилган шахслар васият бўйича ҳам, қонун бўйича ҳам мерос олиш ҳуқуқига эга эмаслар. Васият қилувчи ўз ҳаётига суиқасд қилганидан кейин васиятнома берган шахслар бундан мустасно.

Мерос қолдирувчи ўзининг охирги хоҳиш-иродасини амалга оширишга қасддан тўсқинлик қилган ва шу орқали ўзларининг ёки ўзларига яқин шахсларнинг ворисликка чақирилишига ёхуд мероснинг ўзларига ёки ўзларига яқин шахсларга тегишли улуши кўпайтирилишига имкон яратган шахслар васиятнома бўйича ҳам, қонун бўйича ҳам мерос олиш ҳуқуқига эга эмаслар.

Болаларига нисбатан ота-оналик ҳуқуқларидан маҳрум этилган ва мерос очилган пайтда бу ҳуқуқлари тикланмаган ота-оналар ана шу болалардан қолган мулкка ворис бўлиш ҳуқуқига эга эмаслар, шунингдек, мерос қолдирувчига таъминлаб туриш юзасидан қонунга кўра зиммаларига юклатилган мажбуриятларни бажаришдан бўйин товлаган ота-оналар (фарзандликка олувчилар) ва вояга етган болалар (фарзандликка олинганлар) қонун бўйича ворислик қилиш ҳуқуқига эга эмаслар.

Нолойиқ меросхўрларни ворисликдан четлатиш учун асос бўладиган ҳолатлар бундай четлатиш келтириб чиқарадиган ворислик билан боғлиқ мулкий оқибатларга дахлдор шахснинг даъвоси бўйича суд томонидан белгиланади.

Ушбу модданинг қоидалари васият мажбуриятига нисбатан ҳам қўлланилади. Ушбу модданинг қоидалари ҳар қандай меросхўрларга, шу жумладан, мажбурий ҳисса олиш ҳуқуқига эга бўлган меросхўрларга ҳам тааллуқлидир".

Ушбу ҳолатлар суд томонидан асослантирилган, асосли ҳолда амалга оширилган бўлса, сиз ушбу моддага мувофиқ меросдан маҳрум бўласиз. Агар ушбу моддадаги ҳолатлар юзага келмай туриб, суд сизни меросдан маҳрум қилган бўлса, сиз ҳам ўз навбатида адвокат ёрдамида қарши даъво аризаси билан судга мурожаат қилишингиз мумкин.

Diqqat, yangi kutubxona

Яқинда таҳририятимиз фаолиятида янги ташаббусни амалиётга жорий этилди — «Бирлашган таҳририят кутубхонаси» туркумида китоблар нашр этиш йўлга қўйилди. Юридик фанлари доктори Мавжуда Ражабованинг "Жиноий жазоларни либераллаштириш: илмий ва амалий таҳлил" номли китоби ана шу туркумдаги дастлабки нашрлардан биридир.

БАРЧАГА ЗАРУР ҚЎЛЛАНМА

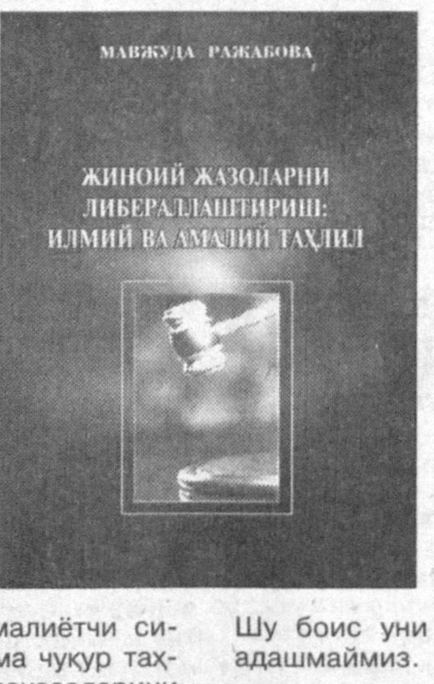

Китобга муаллифнинг матбуотда эълон қилинган бир қатор долзарб мақолалари жамланган.

Мазкур мақолаларда мамлакатимиз суд-ҳуқуқ соҳасида амалга оширилган ислоҳотлар мазмун-моҳияти, хусусан, жиноий жазоларнинг либераллаштирилиши билан боғлиқ жараёнлар атрофлича таҳлил этилган. Ҳуқуқий демократик ва эркин фуқаролик жамияти қуриш йўлини танлаган мамлакатимизда истиқлол йилларида суд-ҳуқуқ соҳасида ҳам тарихий ўзгаришлар рўй берди. Айниқса, жиноий жазоларнинг либералаштирилиши натижасида жиноят, жиноят ижроия кодекси каби қонунчилик ҳужжатларини такомиллаштириш, уларни халқаро мезонларга мослаштириш зарурати юзага келди. Мавжуда Ражабова йирик ҳуқуқшунос олим ва амалиётчи сифатида мазкур жараённи ҳар томонлама чуқур таҳлил этган, бу борадаги таклиф ва мулоҳазаларини билдирган. Хусусан, жазонинг мақсади ва мантиғи инсонни таҳқирлаш эмас, балки жавобгарликнинг муқаррар эканини англатиш, шу йўл билан жиноятга қўл урган шахсни маънавий тарбиялаш вазифасига муаллиф алоҳида эътибор қаратган. Жамият мақсади инсон ҳуқуқ ва эркинликларини кафолатлаш экан, демак, ҳар бир қонун инсон манфаатларига хизмат қилиши зарур. Шу маънода ушбу китоб жамиятда ҳуқуқий онг ва маданиятни юксалтириш, қонун ижодкорлигини ривожлантириш, амалиётда янги қонун меъёрларини жорий этишда муҳим аҳамиятга эга. Баён этиш усулининг аниқ ва оммабоплиги, мавзуларнинг долзарблиги суд-ҳуқуқ соҳасига қизиққан ҳар бир кишида қизиқиш уйғотиши шубҳасиз. Шу боис уни барча учун зарур қўлланма десак, адашмаймиз.

Адиба ҲИДОЯТОВА

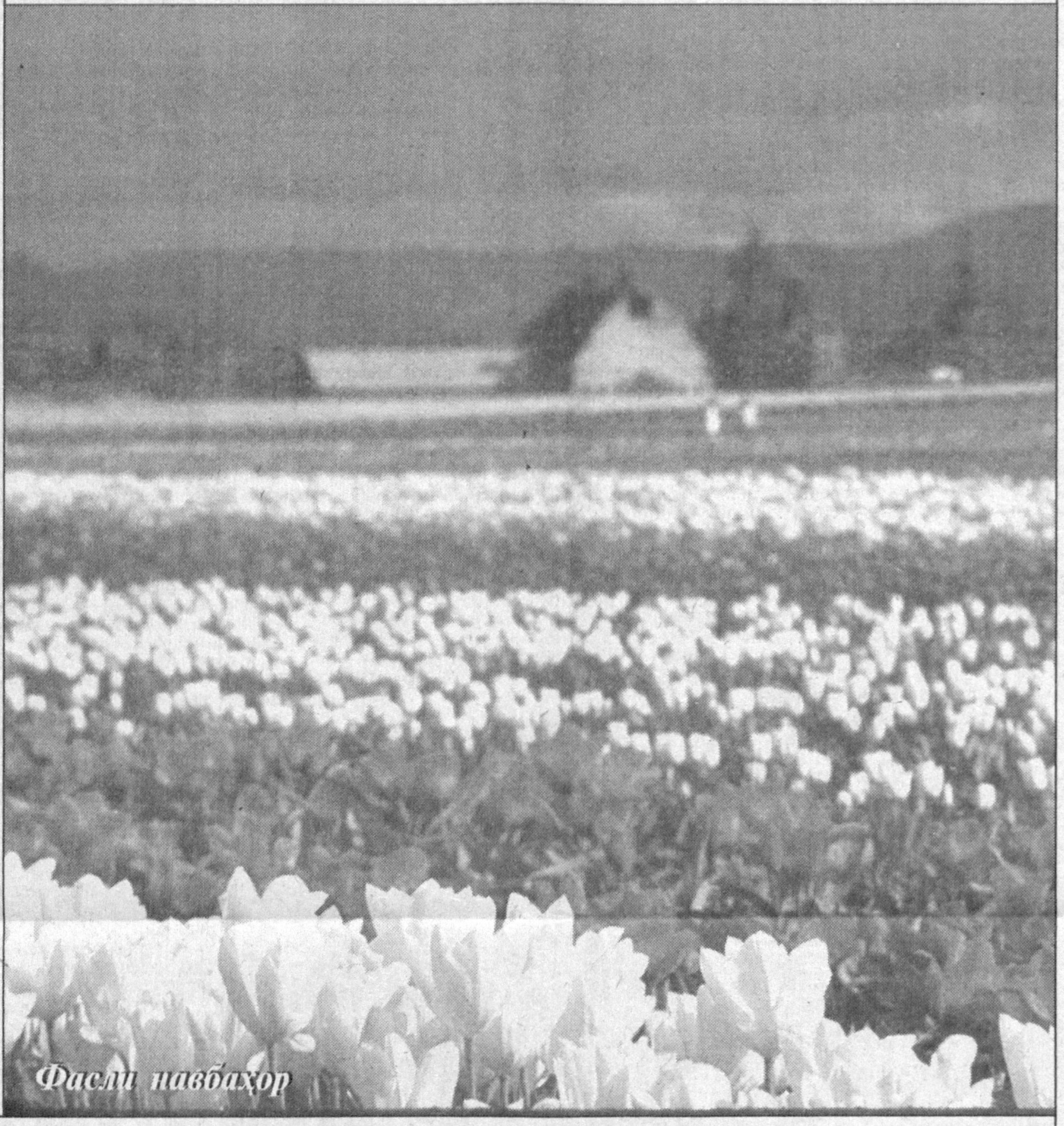

Фасли навбаҳор

Mana bunisi qiziq...

Тўғриси, эшитган қулоққа са-а-ал ғалати туюлувчи бу воқеа Россия Федерациясининг Нижегород вилояти, Сокольскый туманида содир бўлган. Бу ҳақда аввал туман, кейин вилоят ва мамлакат оммавий ахборот воситаларида ҳам кўп ҳамда хўп ёзилди. Россиялик ҳамкасбларимизнинг ёзишларича, ушбу фавқулодда "қобилият"га эга бўлган эчкини кўриш учун хориждан ҳам бир қанча мутахассислар ташриф буюришган экан.

"КАШАНДА" ЭЧКИ, "АРОҚХЎР" АЙИҚ...

Масаланинг моҳияти нимада, деяпсизми? Гап шундаки, Сокольскый туманида яшовчи деҳқонлардан бирининг уйида эчки болалади. Ҳа, оддийгина улоқчалар дунёга келди. Тўғри, бири-биридан тиниб-тинчимас улоқчаларнинг бу ёруғ дунёга "ташриф"и аввалига ҳеч кимни ҳайратлантиргани ҳам, эътиборини тортгани ҳам йўқ. Лекин...

Ҳамма гап мана шу "лекин"да!..

Деҳқоннинг шўх-шаддод фарзандлари ўзларидан ҳам шўхроқ улоқчалардан бирига "Петька", деб лақаб қўйишди. "Лақаб қўйишса нима бўпти", дейсизми? Оббо, шошмасдан охиригача ўқисангиз-чи. Шунда ҳамма гапни билиб оласиз, қўясиз.

Хуллас, тиниб-тинчимас болалар "Петька"ни тамаки чайнашга ўргатишди. Тўғри, "Петька" аввалига тихирлик қилди. Тамаки чайнашдан "бош тортди". Лекин кейинчалик бу "заҳри қотил"нинг кайфига ўрганиб қолди. Тарихий манбаларда одамзод ҳам ҳали тамаки тутуни кайфини билмаган пайтларда уни чайнаб "лаззат"лангани ҳақида ёзилган. Қолаверса, бизнинг давримизда ҳам Ҳиндистоннинг айрим вилоятларида тамакини чекиб эмас, балки чайнаб "кайф" қилувчилар бор. Лекин эчкининг "кайф" қилиши... Яна тамакисиз туролмайдиган "кашанда"га айланиб қолиши... Шубҳасиз, ҳар қандай одамни таажжубга солади.

"Петька" аввалига болалар берган тамакига "қаноат" қилиб яшади. Кейин эса болаларнинг оталари чўнтагидан ўғирлаб оладиган бир-икки дона тамакиси унинг нафсини "қондирмай" қўйди. У энди ўзига сўраб "чекиш", йўғ-ей, сўраб "чайнаш"ни одат қилди. Уни чекаётган одамлардан тамаки "сўраш" услуби ҳам ғалати. "Петька" аввалига тамаки чекаётган одамнинг олдига югуриб боради. Унга хушомад қилгандек, атрофида сакраб-сакраб ўйнайди. Агар тамаки чекаётган киши унинг талабини англаб етмаса, бирданига сузиб қолади. Бундай вазиятда киши ўзини ҳимоя қилади ёки қочиб қолишга уринади. Ҳар икки ҳолатда ҳам одам қўлидаги чекиб тугатилмаган сигаретани ўзи билмаган ҳолда ирғитиб юбориши табиий ҳол. Бизнинг "қаҳрамон"имиз эса қочаётган одамни қувлаб овора бўладиган аҳмоқ эмас. Бундай ҳолларда у "рақиб" ирғитиб юборган тамакини чайнаб "кайф" қилади.

Тўғри, "Петька" "машҳур" бўлиб кетгандан кейин "сўраб чайнаш"га ҳожат қолмади. Ҳамқишлоқ кашандалар ўзлари томон югуриб келаётган "Петька"ни кўрганлариданоқ унинг "мақсад"ини англаб етишади ва уни тамаки маҳсулоти билан "сийлашади". Узоқ-яқиндан уни томоша қилишга келувчилар-ку, эчки "сўрамаса" ҳам тамаки бериб, унинг ҳақиқатда ҳам, кашандами ёки йўқлигини синаб кўришга ҳаракат қилишади. Бу эса "қаҳрамон"имиз учун айни муддао.

Хуллас, сўнгги хабарларга қараганда, "Петька" лақабли "кашанда" эчки ҳозирча тамаки тақчиллигини ҳис қилаётгани йўқ...

...ВА ОТ!

"Бир томчи никотин отни ўлдиради", деган тахминни эшитмаган киши бўлмаса керак. Лекин орамизда камдан кам одам бу тахминни тажрибада синаб кўришга қўл урган. Келинг, сизга ана шундай ғаройиб тажрибалардан бири ҳақида ҳам сўзлаб берайлик.

Россия Федерациясининг Владимирскый вилоятида Глухово деб аталмиш қишлоқча бор. Аввалига ушбу вилоятда ана шундай ном билан юритиладиган қишлоқ борлигини биров билса, биров билмасди. Лекин кутилмаганда ушбу қишлоқнинг "довруғи" узоқ-узоқларга ёйилди. Қишлоқчанинг дунёга "машҳур" бўлиб кетишида, шубҳасиз, "Будулай" лақабли кашанда отнинг "хизматлари беқиёс" бўлди.

Ҳа, ҳа! Ҳеч бир ажабланманг! "Будулай" том маънодаги кашанда от! У "Петька"га ўхшаб тамакини чайнаб ўтирмайди. Худди сиз-у бизга ўхшаб чекади! Чекканда ҳам аралашига эмас, фақат "Беламор" чекади.

Тўғри, бу гап тарқалган пайтлари отнинг "кашанда"лигига кўпчилик ишонмади. Тиниб-тинчимаган ва эринмаган журналистлар эса Глуховога боришди. "Кашанда" отни ўз кўзлари билан кўришди. Суратга олишди. Катта-кичик, машҳур-номашҳур газета-журналлар саҳифаларида "Будулай"нинг "чекиб" турган суратларини ҳам чоп этишди. Ҳамкасбларимизнинг хизматлари туфайли Глухово қишлоқчаси, "Будулай" лақабли "чекувчи" от ва унинг эгаси "машҳур" бўлиб кетди.

"Кашанда" отнинг эгаси эса журналистлар ва қизиқувчиларнинг саволларига шундай жавоб беради:

– Мен ҳаддан ташқари кўп чекадиган кашандалар сирасига кираман. Бу ёқда чекишга қарши ташвиқотлар киши кўнглини хира қилади. Айниқса, "бир томчи никотин отни ҳам ўлдиради", деган тахминни ўқигач, ўзимни қўярга жой топа олмай қолдим. Ахир, тамакини қанча яхши кўрмайин, яшашни ундан ҳам яхши кўраман. Шунинг учун ҳам олимларимизнинг тахминларини "Будулай"да синаб кўришга қарор қилдим. Битта "Беламор"ни ўзим тутатсам, иккинчисини ёқиб "Будулай"нинг тишлари орасига қистириб қўяман. Аввалига тутун ҳиди ёқмади шекилли, у жуда безовта бўларди. Лекин у "чекиш"га жуда тез ўрганди. Ҳозир мен билан баббаравар "тутатади". Агар ўз вақтида унга сигарет бермасам, хумори тутиб, безовта бўла бошлайди...

"АРОҚХЎР" АЙИҚ...

Яна ўша Владимир вилоятининг Петушинск туманида содир бўлган ғалати воқеа ҳам синчков журналистларнинг назаридан четда қолмади. Туманда "Давлатфильмжамғарма"нинг зообазаси жойлашган. Зообазада "истиқомат" қилаётган турли-туман жониворлардан фильмлар олишда фойдаланишади. Хуллас, бу ерда асосан тўрт оёқли "актёрлар" яшашади. Ушбу зообазанинг "машҳур" бўлишига унинг доимий "фуқаро"ларидан бири – "Потопыч" лақабли айиқнинг ароқхўрлиги сабаб бўлди. Унинг ичкиликка ўрганиб қолишига эса...

Келинг, яхшиси бу воқеани ҳам бир бошдан гапириб бера қолайлик.

Кўпчилигимиз яхши биламизки, ичкиликка муккасидан кетган одам ҳеч қачон бир ўзи ичмайди. Ҳатто ёнидаги сўнгги чақасига бир қултум ичкилик сотиб олган ичувчи ҳам ўзига улфат излайди. Биз ҳикоя қилаётган зообазанинг қоровулларидан бири ҳам ўзини ичкиликка "бахш" этган. Ҳар гал навбатчиликка келишдан аввал, албатта, қўйнига бир-икки шиша ҳалига "зорманда"дан солиб оларди. Кундуз куни-ку, иш жойида ҳам бир бало қилиб улфат топса бўларди. Аммо тунда бунинг иложи йўқ. Кўчадан шерик қидириш ёки ҳамшишаларини таклиф қилиш қатъий таъқиқланган. Мабода хўжайинлар тунда зообазага бегона киши кирганини сезиб қолишса, қоровулнинг ковушини тўғрилаб қўйишлари муқаррар.

Хўш, бундай ҳолатда нима қилиш керак?

Айнан мана шу савол анча вақтгача қоровулни безовта қилиб юрди. Иложсиз ишнинг ўзи йўқ деганларидек, бир тунда юз грамм отиб олган қоровул муаммонинг осонгина "ечим"ини топди. У энди ўзига кўчадан эмас, аксинча, зообаза "фуқаро"лари орасидан улфат қидира бошлади. Яхши-да, уларнинг ҳаммаси тил-забонсиз. Мабода сезиб қолишса ҳам хўжайинларга сотмайди. Хуллас, у "менга жониворлардан содиқроқ улфат йўқ", деган қарорга келди ва кечиктирмасдан ўз қарорини амалда "қўллаб" кўрмоқчи бўлди. Буни қарангки, бир неча жониворлардан кейин навбати келган айиқ бир стакан ароқни бир кўтаришда "симириб" юборди. Миннатдорчилигига эса ўзининг улфати – қоровулнинг қўлларини ҳам ялаб қўйди. Бу эса унга жуда ҳам ёқди. Одатда, бўкиб ичиб олган улфатлар ҳам худди шундай бир-бирларини ялаб-юлқашади...

Шундай қилиб айиқ қоровулнинг доимий "улфат"ига айланди. Энди у ҳар гал ўз навбати келганда, тўғри айиқнинг қафаси ёнига борар ва улар тонггача қоровулнинг топганини "баҳам" кўришарди. Буни қарангки, айиқ жонивор орадан бир-икки ой ўтар-ўтмас ҳақиқий ароқхўрга айланиб қолди. У энди бошқа қоровулларнинг навбатида безовта бўлар, тонггача ўкириб чиқарди. "Улфат"ининг навбатидан кейин эса кеч пешингача бошини кўтармасдан ухларди. Албатта, бу ҳолат зообаза раҳбарларининг назаридан четда қолмади. Ва ниҳоят, навбатдаги текширувлардан бирида "улфатлар қўлга тушди". Натижада айиқни ичишга ўргатган қоровул ишдан ҳайдалди.

– Ҳаммаси қоровул ишдан ҳайдалгандан кейин бошланди, – деб ҳикоя қилади зообаза раҳбарларидан бири. – "Потопыч" аллақачон ичишга ўрганиб қолган экан. У ҳеч кимнинг буйруғига бўйсунмас, худди қутургандек ўкирар, ишчиларга кеча-ю кундуз тинчлик бермасди. Шифокорларнинг маслаҳати билан унинг овқатига ароқ қўшиб бера бошладик. Буни қарангки, у ароқ қўшилган овқатни тановул қилган пайтлари тинчиб қолар, ароқнинг кайфи тарқагач, яна "тўполон" кўтаради. Жониворларга ажратилган бюджет маблағининг ҳар бир тийини ҳисобли. Биз белгиланганидан ортиқ ишлата олмаймиз. Айиқни овқатлантириш рационига эса ароқ киритилмаган. Агар "Потопыч"га ҳар куни ароқ олиб берсак, пулимиз тугаб қолади. Хуллас, ўйлай-ўйлай яна шифокорларга мурожаат қилдик. Бу гал уларнинг маслаҳати билан айиқнинг овқатига қўшиладиган ароқ миқдорини кундан кунга камайтириб бордик. Ва ниҳоят, орадан бир неча ой ўтиб, айиқ ичкилик балосидан бутунлай қутулди...

...ВА ЭЧКИ

Боголюбов туманида жойлашган жониворлар шифохонаси шифокори Валерий Тарановнинг "тажриба"си ҳам ўзига қимматга тушди. У касалланган эчкини ичкилик ёрдамида "даволаш"га аҳд қилди. Тўғри, аввалига ҳаммаси яхши кетаётган эди. Эчки бутунлай соғайиб ҳам кетди. Лекин...

Гап шундаки, эчки бутунлай ичкиликка ўрганиб қолган эди. Агар унга ҳар куни белгиланган вақтда ва белгиланган "доза"даги ароқ берилмаса, шундай "тўполон" кўтарардики, уни тинчитишнинг ҳеч бир иложи топилмасди. Ичкиликнинг зарари ҳақида "тушунтириш ишлари" олиб боришнинг фойдаси йўқлиги эчки эгаларига кундек равшан эди. Шифокор тавсиясига кўра, кунлик "доза"ни камайтириб бориш ҳам ҳам ҳеч бир наф бермади. Охир-оқибат эчкининг эгалари шифокорга "эчкиларининг ахлоқини бузгани ва ичкиликка ўргатгани" учун судга мурожаат қилмоқчи эканликларини маълум қилишди.

Ўзини айбдор ҳисоблаган Валерей эчкини эгалари айтган нархда сотиб олишдан бошқа чора топа олмади. Харид қилган кунининг эртасигаёқ у ўзининг "собиқ бемор"ини қассоб қўлига топширди. Буни қарангки, ароқнинг ҳиди унинг гўштига ҳам "ўтириб" қолган экан...

"ПИВОХЎР" МАЙМУН

Қуйидаги воқеани ўқисангиз, "Нима бало, одамзод ўзида бор қусурларни жониворларга ҳам юқтиришга аҳд қилганми?" — деган фикрга боришингиз шубҳасиз. Головино-Судогод туманидаги бир кишининг уйида "Яшка-қизил макак" лақабли маймун яшайди. У ўтакетган пивохўр. Аввалига эгалари унга пивони кўп ҳаракат қилмаслиги, зерикмаслиги ва янги жойга тезроқ кўникиши учун "даволовчи" восита сифатида беришган эди. У эса тез орада пивосиз туролмайдиган бўлиб қолди. Пиво эса ҳар бир оилада ва ҳар куни бўлавермайди.

Кунларнинг бирида "Яшка-қизил макак" яшаётган хонадонда ҳам пиво тугаб қолди. Пивохўр маймун эса буни "тушуниш"ни истамади. У тинимсиз ирғишлар, чийиллар, хуллас, хўжайинлардан ўз "доза"сини талаб қиларди. Пиво топишнинг иложи бўлмагач, хўжайин унга бир қадаҳгина ароқ беришга қарор қилди. Маймун ароқни ичди. Сўнг шошилмасдан нон билан газак қилди. Орадан ўн-ўн беш минут ўтгач, у шу даражада қутуриб кетдики, маст маймунни тинчитгунча хўжайиннинг эси кетди. Тўғри, шу воқеадан кейин маймунга умуман ароқ бермай қўйишди. Лекин ҳозирча унга пиво ичишни «ташлатиш»нинг йўлини ҳам топа олмаяпти...

Ислом ҲАМРО тайёрлади.

ҲАСАД ЎТИ

СУД ОЧЕРКИ

(Давоми. Боши учинчи бетда)

Афсуски, Шуҳрат бундай одамийлик русумига риоя қилмади. Поччасининг ўлими, опасининг бева қолгани ҳам унинг юрагидаги адоват ўтини ўчирмади. Энди у отасиз қолган, эндигина 19 ёшни қоралаган жияни Шерзодни қандай қилиб бўлмасин гумдон қилиш пайига тушди.

Шу ўринда ўз-ўзидан поччасига нисбатан аслида тағи пуч адоватни эндигина балоғат ёшидан ҳатлаган жиянига нима дахли бор эди, деган савол туғилиши шубҳасиз. Жавоб эса оддий: У ҳам бўлса ўзганинг мулкини қўлга киритиш, бойликка ҳирс қўйишдан иборат эди. Шуҳратнинг топиш-тутиши ҳеч кимникидан кам эмасди. Фақат унга қаноат етишмади. "Менинг нафсим балодир, ёнар ўтга соладир" деганлари шу бўлса керак-да.

II. ҚОРОНҒИДА ТОПИШГАН ҲАМТОВОҚЛАР

Шуҳрат ўзига ҳамтовоқларни қаердан топишни аслида яхши биларди. Шунинг учун бўлса керак, у ўзи ишлайдиган Янгийўл туманининг Гулбаҳор қўрғонидаги пивохонада ўтирганларни обдан кузатгач, улардан бирини кўз остига олиб қўйди.

Эртаси куни пиво ичиш баҳонасида атайлаб, танлаган одамининг олдига келиб ўтирган Шуҳрат унинг кўнглига қўл солиб кўрди. Вақтинча ҳеч қаерда ишламай санқиб юрган Ерлан Бакиров айнан у излаган одам бўлиб чиқди. Шуҳрат унга хизмат гувоҳномасини кўрсатиб, янги танишининг оилавий аҳволини, яшаш шарт-шароитини билиб олди. Сўнгра атайлаб ёнидан бир даста пул чиқариб, пивонинг ҳақини тўлади. Пулларни кўриб кўзи ўйнаб кетган Ерлан ундан 10.000 сўм қарз бериб туришни илтимос қилди. Шуни кутиб турган Шуҳрат унинг қўлига 20.000 сўм берди ва шундай деб қўшиб қўйди: — Хоҳласанг, жуда кўп пул ишлаб олишинг мумкин. Лекин бунинг учун жиддий бир ишни бажаришинг лозим.

— Пул бўлса, ҳар қандай ишни қилавераман, — деди Ерлан.

Улар тез орада учрашишга ваъдалашиб ажралишди. Иккинчи учрашувда Шуҳрат дангал мақсадга кўчди: — Елланма қотиллик қўлингдан келадиган бўлса, автоуловларни олиб қочиб, эҳтиёт қисмларга бўлиб сотиш билан шуғулланардик. Тезда бойиб кетардик. Сен қарзларингдан ҳам қутуласан...

— Ўйлаб кўришим керак, — деди бу гаплардан довдираб қолган Ерлан.

— Нимадан қўрқасан, — деди бамайлихотир Шуҳрат, — Жиноятинг ҳеч қачон очилмайди.

Ерланнинг иккиланаётганини кўрган Шуҳрат уни қўрқитишга ўтди.

— Ниятимни билиб олдинг, — деди у. — Энди орқага йўл йўқ. Энди мендан қутулолмайсан. Керак бўлса, кўчада юролмайдиган қилиб қўяман.

Ерлан бу гап-сўзларни нарироқда кузатиб турган қайниси Темур Бобоёровга бироздан сўнг оқизмай-томизмай айтиб берди.

— Рози бўлаверинг, почча, — деди Темур, — Чинозлик Мақсуд деган танишим бор. Қамалиб чиққан. У ҳеч нарсадан қайтмайди.

Орадан бир неча кун ўтиб, пивохона ёнида Шуҳрат билан учрашган Ерлан "хизматга тайёр" эканини айтди.

Шуҳрат Ерланга бир йигитнинг суратини кўрсатиб, уни гумдон қилинишини буюрди. Бу йигит жияни Шерзод эди.

Суратдаги йигитчага разм солиб, унинг ўспирин эканини фаҳмлаган Ерлан нима учун ишга қўл ураётганини сўради.

— Бу ёғи сенинг ишинг эмас, — деди овози титраб Шуҳрат суратни яна чўнтагига қайтариб солиб қўяркан. — Сен буюртмани бажаряпсан. Бунинг учун мен сенга 5.000 АҚШ доллари тўлайман.

Шундан кейин Шуҳрат суратдаги йигитни қаердан топиш кераклигини тушунтириб, унинг "Нексия" русумли автомашинасининг давлат рақамини айтаркан, қўшиб қўйди: — Болани қандай қилиб "гумдон" қилишни ўзларинг биласизлар. Фақат "Нексия"ни "иш" битгандан кейин артиб-суртиб Янгийўл туманига ташлаб кетасизлар. Мабодо мен тўғримда гуллаб қўйсаларинг, ўзларингга жабр бўлади...

III. ҚОТИЛЛИК ЁКИ "ЖИЯН ОПЕРАЦИЯСИ"

Ўша куни ҳеч нарсадан хабари йўқ Шерзод Каримов автомашинасида бекатда мижоз кутаётган эди.

Тахминан кечки соат 19.00 ларда Шерзоднинг олдига икки киши келиб, Жиззах вилоятига олиб бориб келишни илтимос қилди. Гап орасида мижозларнинг ёши каттароғи йўл-йўлакай Янгийўл туманидаги уйига кириб, кийиниб чиқиши кераклигини айтди.

Шерзод уларнинг илтимосига рози бўлди ва улар йўлга тушишди.

Айни шу вақтда жиноий тўданинг яна бир иштирокчиси Мақсуд ваъда қилинган 300.000 сўм пул учун маҳкумни бўғиб ўлдиришга мўлжалланган арқонни тайёрлаб, Ерланнинг уйида кутиб ўтирарди. Бир соатдан кўпроқ вақт ўтса-да, кийиниб чиқишга улгурмаган мижозини кутиб, меҳмонхонада телевизор томоша қилиб ўтирган Шерзод хотиржам эди. Ҳал қилув паллада Мақсуднинг "панд" бериб қўйгани вақт чўзилишига сабаб бўлганди.

— Бу иш қўлимдан келмайди, — деди у ошхонада арқонни столга қўяркан.

— Бошданоқ сенга ишонмагандим, — деди зарда билан Ерлан. — Менинг ҳам қўлимдан келмайди. Шунинг учун сени чақиргандим.

"Операция" барбод бўлишини сезган Ерлан қандай қилиб бўлмасин бошлаган ишни охирига етказиш учун чора қидира бошлади. Кейин у тезда ташқарига чиқиб, 2 шиша ароқ ва 2 шиша пиво олиб келди.

Шишаларни бўшатишгач, учаласи ҳам дадил бўлиб қолишди. Заҳри-қотил ўз ишини қилди. Боягина бу иш қўлимдан келмайди, деган Мақсуд арқонни олиб, стулда ўтирган Шерзодни орқасидан бўйнига арқон ташлади-да, унинг чалқанчасига йиқитди. Ҳали навниҳол Шерзод уч нафар барзангига бас келолмади...

Қотиллар вақт ярим кечадан оққанда мурдани ўзининг машинасига ортиб, шу

Jinoyat va jazo

ўртадаги ариқ бўйига олиб келишди-да, қорнига олдиндан тайёрлаб қўйилган темир бўлагини боғлаб, сувга чўктириб юборишди. Кейин жиноятчилар шу ернинг ўзида олдиндан тузилган "режа"га ўзгартириш киритишди. Улар "Нексия"ни қўшни мамлакат ҳудудига олиб ўтиб, сотиб юборишга қарор қилишди.

Қотиллар ўтирган автомашина Зангиота туманидан айланма йўллар орқали қўшни республикага эсон-омон ўтиб олган бўлса-да, йўлда ҳалокатга учради. Натижада енгил тан жароҳати олган жиноятчилар "Нексия"ни ўша жойда қолдириб, орқа томондан давлат рақамини ечиб олиб, ҳужжатлари билан сувга ташлаб юборишди. Сўнг йўловчи машина ҳайдовчисидан чегарагача элтиб қўйишни илтимос қилишди.

IV. СИР ОЧИЛДИ

Ўзбекистон Республикаси Ички Ишлар вазирлиги ва Қозоғистон Республикаси полицияси ходимларининг ҳамжиҳатликда олиб борган тезкор ҳаракатлари туфайли бу чигал жиноят орадан 10 кун ўтар-ўтмас тўлиқ фош қилиниб, барча жиноий тўда иштирокчилари, жумладан, собиқ милиция ходими Шуҳрат Акромов ҳам қўлга олинди.

Бундан ташқари, Ш.Акромовнинг уйини кўздан кечириш вақтида ўқотар қурол ўқдорилари, унга тегишли милиция кийими чўнтагидан эса Шерзоднинг кичик ҳажмдаги фотосурати топди. Вақти келиб қора курсига ўтириш етти ухлаб, тушига ҳам кирмаган Шуҳрат жазо муқаррарлигини сезгач, судни чалғитишга ҳам уриниб кўрди. Лекин далил-исботлар буни мутлақо аксини кўрсатиб турарди.

Жиноят ишлари бўйича Тошкент вилояти суди 2004 йил 12 феврал куни мазкур жиноят ишини очиқ суд мажлисида кўриб чиқди. Судланувчилар Шуҳрат Акромов, Ерлан Бакиров, Темур Бобоёров, Мақсуд Аҳмедов узоқ муддатга озодликдан маҳрум этилди.

Суд ўзининг одил ҳукмини чиқарди. Лекин шу ўринда бир мулоҳазани айтиб ўтиш лозим. Гап шундаки, марҳумнинг айрим яқин қариндошлари суд мажлисида Шуҳратнинг ёнини олишга ҳаракат қилишди. Бу юз-хотирчиликми ёки жиноятни хаспўшлаш? Улар бу билан самимият, меҳр-оқибат, қариндош-уруғчилик деган тушунчаларни паймол қилишмадимикан? Қолаверса, шундай тубанликка қўл урган кимса оқловга лойиқмикан?

Бу каби кўпдан-кўп саволлар ҳар кимнинг виждонига ҳавола.

Х.ШЕРМУҲАМЕДОВ,
ҳуқуқшунос
Рустам ХУДОЙҚУЛ,
"Инсон ва қонун" мухбири

ИНСОН ва ҚОНУН

МУАССИС: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ

1996 йилнинг январидан нашр этилади

2003 йил 29 декабрда Ўзбекистон Матбуот ва Ахборот агентлигида 078-рақам билан рўйхатга олинган

Бош муҳаррир: Шодиқул ҲАМРОЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Бўритош МУСТАФОЕВ, Ихтиёр АБДУЛЛАЕВ, Пўлат САМАТОВ, Мавжуда РАЖАБОВА, Хуршид СОДИҚОВ, Сайфиддин РАҲИМОВ, Маҳмуд САТТОРОВ, Ислом ҲАМРО, Холли НОРБОЙ, Нормейли НОРПЎЛАТОВ

Таҳририятга юборилган қўлёзмалар эгаларига қайтарилмайди ва уларга ёзма жавоб берилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқ қилиши мумкин.

Факт ва далиллар тўғрилиги учун масъулият муаллифлар зиммасидадир.

Саҳифаловчи-дизайнер: Жаъфар ЖАББОРОВ

Навбатчи: Бобомурод РАЙИМОВ

Индекс: 646882

«ИНСОН ВА ҚОНУН» газетаси таҳририяти компьютер базасида терилди ва саҳифаланди. А-2 бичимда, 2 босма табоқ ҳажмда, офсет усулида «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида босилди. Корхона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси 41-уй. Буюртма Г-215. Тиражи — 7034. Босишга топшириш вақти — 21.00 Топширилди — 22.30

МАНЗИЛИМИЗ: 700047, Тошкент ш. Сайилгоҳ кўчаси-5. Тел: 133-70-65, 133-84-50

2 3 4 5